

KASVATUSKUMPPANUUS PÄIVÄHOIDON ALOITUS- KESKUSTELUISSA

**Vanhempien ja päiväkodin kasvattajien näkemyksiä aloituskes-
kusteluista ja lapsen kotiin tehtävistä tutustumiskäynneistä
Kruununmaan päiväkodissa Hyvinkäällä**

Tuija Kouhia

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpään toimipiste

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+lastentarhanopettajan

kelpoisuus

Marjatta Kekkosen sanoin

”Tarvitsemme rohkeutta astua toistemme huoneisiin,
kutsua vierailijat peremmälle.

Tarvitsemme tahtoa etsiä lapsen huoneisiin kotona,
taitoa avata vanhemmalle ovi lapsuuden tiloihin varhaiskasvatuksessa.

Kasvatuskumppanuuden aloituskeskustelu saattelee lasta kodista päivähoitoon,
päivittäiset kohtaamiset portilla saattelevat myöhemmin lapsen päivähoidosta
kotiin.” (Stakes. Varttua i.a.)

TIIVISTELMÄ

Kouhia, Tuija. Kasvatuskumppanuus päivähoidon aloituskeskusteluissa Vanhempien ja päiväkodin kasvattajien näkemyksiä aloituskeskusteluista ja lapsen kotiin tehtävistä tutustumiskäynneistä Kruununmaan päiväkodissa Hyvinkäällä. Järvenpää, kevät 2010. 68 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK)+lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien ja päiväkodin kasvattajien ajatuksia ja kokemuksia aloituskeskusteluista ja lapsen kotiin tehtävistä tutustumiskäynneistä. Tutkimusnäkökulmana olivat kasvatuskumppanuuden periaatteet: kunnioitus, kuuleminen, dialogi ja luottamus. Lisäksi selvitettiin uusien työmenetelmien päivähoitoon ja kasvattajien työhön tuomia kehittämishaasteita. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tapaustutkimus. Aineisto kerättiin Kruununmaan päiväkodin vanhemmilta mielipidekartoituslomakkeella, jossa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä. Vastauksia täydennettiin haastattelemalla kaksi vanhempaa. Päiväkodin kasvattajien näkemyksiä selvitettiin ryhmähaastattelulla. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Opinnäytetyön viitekehyksenä käytettiin ekokulttuurista lähestymistapaa, kasvatuskumppanuutta sekä Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) -prosessia Hyvinkäällä.

Tuloksista ilmeni, että vanhemmat tunsivat tullessaan lapsensa kanssa lämpimästi vastaanotetuiksi tutustumistilanteissa ja kokivat kasvattajien olevan kiinnostuneita lapsesta. Kasvattajien vuorovaikutustaitoja pidettiin pääsääntöisesti hyvinä tai kiitettävänä, mikä kertoi kuulemisesta ja dialogisesta keskustelusta. Useimmat vanhemmat ja päiväkodin kasvattajat pitivät aloituskeskustelua ja tutustumiskäyntiä kotiin merkityksellisenä sekä lapselle että vanhemmille, ja sen koettiin helpottavan lapsen päivähoiton aloittamista. Tärkeänä pidettiin tutustumisen toteuttamista lapsen ehdoilla.

Varhaiskasvatustalvelujen kehittäminen ekokulttuurisen lähestymistavan suuntaisesti edellyttää vastaamista tiettyihin haasteisiin. Vanhempien arjen hallintaa voidaan tukea antamalla perheille vaihtoehtoja, joista he voivat valita itselleen sopivimman. Erityyppisten tutustumismahdollisuuksien järjestäminen lapsille ja vanhemmille sekä tutustumisprosessista tiedottaminen hyvissä ajoin ennen tutustumista nähtiin tärkeinä kehittämiskohteina. Monenlaisten perheiden kohtaaminen kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti luo haasteita päivähoiton kasvattajien keskustelunvalmiuksien lisäämiseen koulutuksen kautta.

Avainsanat: varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, kvalitatiivinen tutkimus, dialogisuus, perhekeskeisyys

ABSTRACT

Kouhia, Tuija. ECEC partnership in The First Visit for the Conversation. The First Visit for the Conversation and Introduction at Child's Home from the Parents' and Educators' Viewpoint in the Day Care Center Kruununmaa in Hyvinkää. 68 p., 3 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to define the thoughts and experiences that the parents and educators had before and after the first visit for the conversation and introduction at child's home. This study also proposes the challenges for development that the new methods have brought into the day care and the work of the educators in day care.

This thesis is qualitative case research. The material was collected by questionnaires given to the parents in the day care center Kruununmaa. The questionnaires consisted mainly of open questions. The answers were accomplished by the theme interviews with two parents. The viewpoints of the educators were defined by the group interview. The results were analyzed and categorized into various themes.

The eco-cultural theory and the model of early childhood education and care (ECEC) partnership were used as a theoretical context of the study.

The results of the study showed that the parents felt warmly welcome in the situations of introduction and that the educators were interested in the child. The interaction skills of the educators were considered to be mainly good or excellent which gave an impression of hearing and dialogical conversation. Most parents and educators of the day care center regarded the visit for conversation and introduction at home significant both to the child and the parents. According to their experience it has eased the beginning of the day care. The realization of introduction based on the needs of the child was seen important.

Families can be supported with their everyday routines by giving them alternatives which means developing ECEC services towards eco-cultural thinking. Meeting different families and operating according to the principals of ECEC partnership is a challenge for day care and personnel's education. Furthermore, to give parents the information at the right time before the first visit was seen as an important matter of development.

Keywords: early childhood education and care, partnership, qualitative research, dialogue, family-centeredness

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	9
2.1 Lähtökohdat tutkimukselle	9
2.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	10
2.3 Aikaisempia tutkimuksia	11
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	15
3.1 Ekologiset teoriat perhelähtöisen toiminnan perustana	15
3.1.1 Ekologinen teoria	15
3.1.2 Ekokulttuurinen teoria	16
3.1.3 Asiantuntijalähtöisyydestä perhelähtöisyyteen	18
3.2 Kasvatuskumppanuus	20
3.2.1 Kasvatuskumppanuuden käsite	20
3.2.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet	21
3.2.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyöprosessina	23
3.2.4 Omaha-itajuus	23
3.3 Lapsen Vasu -prosessi Hyvinkäällä	24
3.3.1 Varhaiskasvatussopimus ja tutustuminen päivähoitoyksikköön	25
3.3.2 Aloituskeskustelu ja tutustumiskäynti lapsen kotiin	25
3.3.3 Lapsen vastaanottaminen päivähoitoon ja tutustumisen jatko	26
3.3.4 Päivittäiset kohtaamiset	27
3.3.5 Lapsen Vasu -keskustelu ja palautekeskustelut	27
4 TUTKIMUSPROSESSI	29
4.1 Tutkimusaineiston hankinta	29
4.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi	31
5 VANHEMPIEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ ALOITUSKESKUSTE- LUSTA JA TUTUSTUMISKÄYNNISTÄ LAPSEN KOTIIN	33
5.1 Mieliopidekartoitukseen osallistuneiden vanhempien käsityksiä	33
5.1.1 Tutustuminen päiväkotiin	33
5.1.2 Keskustelut ja vuorovaikutus	34
5.1.3 Aloituskeskustelun ja tutustumisen paikka	37

5.2 Vanhempien ja työntekijöiden käsityksiä tutustumiskäynnistä lapsen kotiin	39
5.2.1 Odotukset ja tunteet kotona tapahtuvaa tutustumista kohtaan	39
5.2.2 Kohtaaminen lapsen kotona ja dialogin käynnistyminen	41
5.2.3 Tutustumiskäynnin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä	42
5.2.4 Tutustumiskäynnin vaikutukset lapsen päivähoidon aloitukseen	43
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
6.1 Kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutuminen	45
6.1.1 Kunnioitus	45
6.1.2 Kuuleminen	47
6.1.3 Dialogi	48
6.1.4 Luottamus	49
6.2 Haasteet päivähoidolle ja kasvattajille	50
7 POHDINTA	54
7.1 Pohdintaa ja kehittämiskohteita	54
7.2 Ammatillinen kehittyminen	56
7.3 Luotettavuus ja eettisyys	57
LÄHTEET	60
LIITTEET	64
LIITE 1. Mieliopidekartoitus	
LIITE 2. Vanhemman haastattelurunko	
LIITE 3. Ryhmähaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vanhempien ja henkilöstön välinen kasvatusyhteistyö määritellään kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan henkilöstön ja vanhempien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kunnilla ja seutukunnilla on useiden vuosien ajan ollut hankkeita kumppanuudellisen vuorovaikutuksen ja toimintamallin kehittämiseksi varhaiskasvatukseen. Hyvinkään kaupunki on mukana Keski-Uudenmaan (KUUMA) kuntien kanssa Stakesin kehittämässä Kasvatuskumppanuus-hankkeen koulutuksessa. Tähän koulutusmalliin sisältyy yhtenä työmenetelmänä lapsen kotiin tehtävä tutustumiskäynti liittyen päivähoitossa aloittavan lapsen perheen kanssa käytäviin aloituskeskusteluihin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.)

Lapsen Vasu -hanke (Lapsen Varhaiskasvatussuunnitelma) syntyi vuonna 2008 KUUMA-kuntien ja Hyvinkään varhaiskasvatustyöryhmässä. Kunnat yhdistivät voimansa varhaiskasvatuksen aloitusvaiheen sekä Lapsen Vasu- prosessin kehittämiseksi. Hankkeessa korostetaan lapsen ja perheen ajatusten ja odotusten kuulemistakin jo varhaiskasvatuksen aloituskeskustelussa. (Hyvinkään kaupunki 2009.)

Kiinnostuin vanhempien ja työntekijöiden näkemyksistä ja kokemuksista kasvatuskumppanuuden uusista toimintamuodoista ja ehdotin Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuspalveluihin niiden kartoittamista opinnäytetyönäni yhdessä pilottipäiväkodeista, Kruununmaan päiväkodissa. Ehdotukseni saikin myönteisen vastaanoton. Kruununmaan päivähoitoyksikössä oli vuonna 2008 aloitettu myös oma Kasvatuskumppanuus-hanke, jossa henkilökunta saa Kasvatuskumppanuus-mallin mukaista vuorovaikutuskoulutusta vuosina 2008–2010

Tutkimukseni on ajankohtainen ja tuo esiin vanhempien ajatuksia ja tarpeita päivähoiton aloituksesta ja tutustumisesta sekä heidän kuulemanaan lapsen ääntä. Kasvatuskäsitykset muuttuvat ajan kuluessa. Haasteena sekä varhaiskasvatuspalvelujen järjestäjillä että kasvattajilla on olla herkkiä päivittämään käsityksensä vanhempien ajatuksista. Työntekijöiden tuoreiden kokemusten kartoittaminen tutustumiskäynnistä lapsen kotiin tuo esiin arvokkaita näkökulmia uudesta työkäytännestä. Kasvatuskumppanuuden rakenteiden edelleen kehittämisessä hyödytään moniaineistoisesta tutkimuksesta. Tuloksia voidaan käyttää Kruununmaan päivähoiton Kasvatuskumppanuus-hankkeessa ja koko kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämisessä.

Tutkimusnäkökulmaksi valitsin aloituskeskustelun ja tutustumiskäynnin toteuttamisen tarkastelun kasvatuskumppanuuden periaatteiden näkökulmasta. Tutkimuskysymykset selvittävät kunnioituksen, kuulemisen, luottamuksen ja dialogin toteutumista lapsen ja vanhempien kannalta päivähoiton aloituskeskusteluissa ja lapsen kotona tapahtuvassa tutustumisessa vanhempien ja päivähoiton kasvattajien näkemysten mukaan sekä niihin liittyviä haasteita päivähoitolle.

Teoreettisena viitekehyksenä käytän ekokulttuurista lähestymistapaa ja perhelähtöistä kasvatuskumppanuuden toimintamallia, joita esittelen luvussa kolme. Samassa luvussa kuvaan Lapsen Vasu -prosessin vaiheita.

Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset löytyvät luvusta kaksi. Tutkimuksen toteuttamisesta kerron luvussa neljä, ja tulokset esittelen luvussa viisi. Johtopäätökset ja pohdinta esitetään luvuissa kuusi ja seitsemän.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

2.1 Lähtökohdat tutkimukselle

Opinnäytetyöni aihe herätti kiinnostukseni, koska olen pitkään työskennellyt päivähoidossa ja katsellut kasvatuskumppanuutta perhepäivähoidon ohjaajan näkökulmasta. Lapsen ja perheen tutustumisen ja vastaanottamisen päivähoitoon olen havainnut tilanteiksi, joihin toivoin panostettavan enemmän. Perheillä ja lapsilla on yksilölliset tarpeet, joiden kuulemiseksi jo ennen päivähoiton aloitusta on luotava toimivat rakenteet. Lisäksi minua kiinnosti jo aiemmin päivähoitossa jonkin verran käytetyn, mutta nyt uudelleen lämmitetyn lapsen kotona tapahtuvan tutustumisen näyttäytyminen vanhemmille ja päivähoiton kasvattajille kasvatuskumppanuuden kontekstissa.

Tutkimusaiheen valinta Hyvinkään varhaiskasvatuspalveluiden piiristä tuntui luontevalta, koska itse työskentelen siellä ja Kruununmaan päivähoitoyksikössä oli juuri käynnistynyt uusi hanke. Suoritin pedagogisen harjoitteluni Kruununmaan päiväkodissa maaliskuussa 2009, joten sain tilaisuuden tutustua henkilökuntaan ja vastaanottaa heiltä arvokkaita näkökulmia tutkimuksen läpiviemiseen. Tutkijan roolissa olin työntekijöille samalla tuttu mutta myös tarpeeksi etäällä tietyn objektiivisuuden saavuttamiseksi. Vanhemmille olin opiskelijana melko neutraalissa roolissa.

Hyvinkään varhaiskasvatuspalvelut kehittävät päivähoiton aloitukseen liittyviä käytäntöjä entistä lapsi- ja perhelähtöisemmiksi. Koko kaupungin varhaiskasvatuspalveluihin linjataan yhtenäinen toimintamalli asiakkaan eli lapsen ja perheen vastaanottamisessa päivähoitoon. Tavoitteena on varmistaa asiakkaiden vastaanottaminen palvelun piiriin laadukkaasti hoitopaikasta riippumatta, kun kaikkien kanssa käydään keskustelut saman mallin mukaisesti. Uusien käytäntöjen kautta halutaan myös vanhempien ja lasten äänen kuuleminen mahdollistaa paremmin. Tavoitteena on, että päivähoitoyksikön johtajan käydessä asiakkaan kanssa läpi palveluohjaukselliset asiat jäisi kasvattajille enemmän aikaa varsi-

naisesti lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyviin asioihin sekä vanhempien odotusten kuulemiseen ja lapseen tutustumiseen. Lisäksi tässä yhteydessä päivitetään Lapsen Vasu -prosessiin liittyvä lomakkeisto.

Kehittämisessä pilottina toimivat Kruununmaan päiväkoti ja yksikköön kuuluvat Hyvinkäänkylän ryhmät, Kruununpuiston päiväkoti sekä osa perhepäivähoitajista. Pilottiyksiköissä otettiin ensimmäisinä käyttöön uudenmuotoiset kasvatuskumppanuuteen pohjautuvat työmenetelmät lapsen ja vanhempien vastaanottamisessa ja tutustumisessa päivähoitopaikkaan sekä lapsen kotiin. Pilottien kokemuksia voidaan hyödyntää, kun muut päivähoitoyksiköt ottavat käyttöön uudet toimintamallit myöhemmin. Vanhempien osallisuuden lisäämistä kasvatuskumppanuuden kehittämiseen päivähoidossa pidettiin tärkeänä. Stakesin Vaikuta vanhempi -selvityksessä (2008, 10) korostetaan vanhempien näkökulmien ja osallisuuden merkitystä varhaiskasvatuksen laadun arvioinnissa ja parantamisessa. Opinnäytetyöni kautta heille tarjoutui mahdollisuus tuoda mielipiteensä esiin mielipidekartoitukseen ja haastatteluun osallistumalla.

2.2 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Opinnäytetyöni on laadullinen tapaustutkimus. Aineiston analysoin teemoittelun avulla. Moniaineistaisuuden kautta pyrin tavoittamaan moniäänisen näkökulman aiheeseen.

Syrjälän (1994) mukaan tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapausta tai toiminnassa olevaa tapahtumaa, josta kerätään tietoa monipuolisesti ja näin pyritään ymmärtämään ilmiötä aiempaa paremmin (Metsämuuronen 2008, 16–17).

Rajasin opinnäytetyöni Kruununmaan päiväkodissa keväällä 2009 päivähoidossa olevien niin sanottujen vanhojen asiakasperheiden ja syksyllä 2009 päivähoidon aloittavien niin sanottujen uusien asiakasperheiden lasten vanhempiin.

Kruununmaan päiväkodin henkilökunnasta mukaan tutkimukseen otin kasvattajat eli lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan tehtävissä toimivat työntekijät.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mielipidekartoituksen ja haastattelujen avulla vanhempien ja kasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoiton aloituskeskustelusta ja siihen liittyvästä lapsen kotiin tehtävästä tutustumiskäynnistä uusina kasvatuskumppanuuden toimintamuotoina. Lisäksi haluttiin tietoa siitä, miten vanhemmat ja kasvattajat haluaisivat toimintakäytäntöjä kehitettävän.

Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat kysymykset:

- Miten kunnioitus, kuuleminen, luottamus ja dialogi toteutuivat lapsen ja vanhempien kannalta päivähoiton aloituskeskusteluissa ja lapsen kotona tapahtuvassa tutustumisessa vanhempien ja päivähoiton kasvattajien näkemysten mukaan? (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.)
- Millaisia haasteita lapsen kotona tapahtuva aloituskeskustelu ja tutustuminen tuovat päivähoidolle?

2.3 Aikaisempia tutkimuksia

Päivähoidossa perheiden kotiin tehtyjä tutustumiskäyntejä ja aloituskeskusteluja on tutkittu vain aihetta sivuten osana muuta kasvatuskumppanuuden tutkimusta, lähinnä opinnäytetöiden tasoisesti. Tähän opinnäytetyöhön olen valinnut neljä tällaista tutkimusta. Lisäksi olen valinnut yhden väitöskirjatutkimuksen ja yhden pro gradu -tutkimuksen, joissa on tutkittu kasvatuskumppanuutta vanhempien sekä varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Hellstén & Järvinen (2009) tutkivat vanhempien kokemuksia aloituskeskustelu- ja tutustumiskäynnistä Hattulan kunnan päivähoidossa. Tulosten mukaan vanhemmat pitivät aloituskeskustelu- ja tutustumiskäyntiä merkitykseltään positiivisena ja kokivat sen palvelevan hyvin lapsen päivähoiton aloittamista. Vanhemmat kokivat, että luottamuksellisen kasvatuskumppanuussuhteen kannalta

merkitykselliset asiat liittyvät aitoon kiinnostukseen, keskusteluyhteyteen, tutuksi tulemiseen, lapsen tarpeiden huomioimiseen ja yhteisiin pelisääntöihin (Hellstén & Järvinen 2009, 44). Vähän yli 60 % vanhemmista odotti käynniltä keskustelua lapsestaan. Vanhemmista 40 % odotti keskustelua päiväkodin rytmistä ja rutiineista. Lähes neljäsosa odotti keskustelua perheen tavoista ja arvoista. (Hellstén & Järvinen 2009, 2, 39).

Rask (2007) on tutkinut kohtaavaa kasvatuskumppanuutta Kilon päiväkodissa Kauniaisissa. Suurin osa haastatelluista vanhemmista oli suhtautunut myönteisesti ajatukseen päivähoiton alkukeskustelun pitämisestä perheen kotona, jota he olivat perustelleet syvemmän kokonaiskuvan saamisella lapsen kotiympäristöstä, lapsen käyttäytymisestä kotona sekä kodin ilmapiiristä. (Rask 2007, 36.)

Leino (2006) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut kasvatuskumppanuuden toteutumista vanhempien ja lastentarhanopettajien näkökulmasta. Leinon tutkimuksessa perehdyttiin siihen, kuinka tutkittavat määrittelivät kasvatuskumppanuuden. Tutkimuksessa ilmeni, että keskustelukäytäntöjen kehittäminen olisi tärkeää, koska kumppanuuden keskeisiä tekijöitä ovat luottamus, kunnioitus ja tiedonkulku. Hoito- ja kasvatust keskustelut osoittautuivat merkittäväksi tekijäksi kasvatuskumppanuuden synnyn ja syventämisen kannalta. Kehittämiskohteiksi nousivat nimenomaan olemassa olevien yhteistyömuotojen, kuten päivittäisten kohtaamisten kehittäminen. (Leino 2006, 4.)

Viitala ja Väärälä (2006) tutkivat opinnäytetyössään kasvatuskumppanuuden toteutumista vanhempien näkökulmasta. Vanhempien mielestä kotikäynti päivähoiton aloittamisen yhteydessä oli positiivinen asia, joka auttoi hoitosuhteessa alkuun, lisäsi tietoa ja vähensi niin vanhemman kuin lapsenkin ahdistusta. Vanhemmat näkivät käynnin henkilökunnan aidon kiinnostuksen osoituksena lasta ja perhettä kohtaan. Kasvattajan tutustuminen lapseen ja hänen omaan ympäristöönsä koettiin luovan turvallisuuden tunnetta sekä lapselle että vanhemmille. (Viitala ja Väärälä 2006, 29, 38.)

Tiilikka (2005) on tehnyt väitöskirjansa aiheesta, ” Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta”. Tutkimusaineisto koostui kolmesta päiväkodista valittujen seitsemän äidin yksilö- ja parihaastatteluista sekä kirjallisista arvioinneista, joita haastateltavat antoivat haastatteluidensa tiivistelmistä. Tutkimuksessaan Tiilikka toteaa vanhempien osallisuuden tärkeyden lapsensa päivähoitoprosessin suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa, jotta päiväkotikasvatusta voitaisiin kehittää. Siksi lasten vanhempien rooli on jatkuvasti ajankohtainen aihe varhaiskasvatuksessa. Tärkeänä asiana hän mainitsee myös sen, että henkilöstön on tunnettava vanhempien kasvatustavat ja -käsitykset. Näin yhteistyö henkilöstön ja vanhempien välillä pääsee edistymään ja tehostumaan. (Tiilikka 2005, 5.)

Mustonen & Oksanen (2005) esittivät omahoitajuutta koskevassa opinnäytetyössään, että päivähoiton kotikäyntimallin jatkamista voidaan perustella jatkuvuudella ja turvallisuuden tunteen luomisella. Kotikäynnillä ollut omahoitaja voi omalta osaltaan tuoda lapselle turvallisuutta päivähoiton aloitusvaiheessa. Alun jännityksestä huolimatta kotikäynnit nähtiin avartavina ja tarpeellisina. Lisäksi käynti koettiin osoituksena päivähoiton kasvattajien kiinnostuksesta perhettä kohtaan. Käynneistä koitunut ylimääräinen työ nähtiin lopuksi pienenä hyötyyn verrattuna. Opinnäytetyö liittyy Helsingin kaupungin Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja kasvatuskumppanuus päivähoitossa -hankkeeseen (VAVU), jonka tavoitteena oli kehittää päivähoiton työntekijöiden taitoja ja valmiuksia toimia tasavertaisessa yhteistyössä vanhempien kanssa, edistää vanhempia kunnioittavia toimintatapoja, parantaa lapsen ongelmien tunnistamista ja niihin puuttumista sekä painottaa työn kehittämistä alle 3 -vuotiaiden ryhmissä, erityisesti päivähoitoon tulon myönteistä sujumista. (Mustonen & Oksanen 2005, 26–27).

Perhekeskeisen työn periaatteita on tutkittu paljon Yhdysvalloissa 1980–1990 - luvuilla. Tutkijoita ja tutkijaryhmiä on useita ja ne painottavat asiaa kukin vähän eri kantilta. Dunst työtovereineen (1991 ja 1993) korostavat yhteisöllisyyden merkitystä perhekeskeisen työn periaatteissa. Perustana on perheiden ja heidän arvojensa ja kulttuurinsa kunnioittaminen. Yhteisöllisyyden tunteen lisäämi-

nen tukemalla ihmisten välistä suotuisaa riippuvuutta sekä luomalla tukiverkostoja on keskeistä. Perheiden voimavarojen tukeminen vanhemmuuden vahvistamiseksi sekä resurssien ja tuen joustavuus nähdään tärkeinä elementteinä. Aktiivisuuden edistäminen vahvistaa perheen toimintakykyä. Yhteistyösuhteessa jaetaan ideoita ja taitoja. Suomessa perhelähtöisyyttä ovat tutkineet ammattilaisten ja vanhempien näkökulmasta Paula Määttä ja Anja Rantala. (Määttä 2001a; Rantala 2002, 38–39, 78–80.)

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Ekologiset teorit perhelähtöisen toiminnan perustana

Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa on ekokulttuurinen teoria, joka on kehitetty Los Angelesin yliopistossa 1980-luvulla ja pohjautuu sosiokulttuuriseen ja ekologiseen näkemykseen. Ekologiset teorit tutkivat yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta. Niiden mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. (Rantala 2002, 20.)

3.1.1 Ekologinen teoria

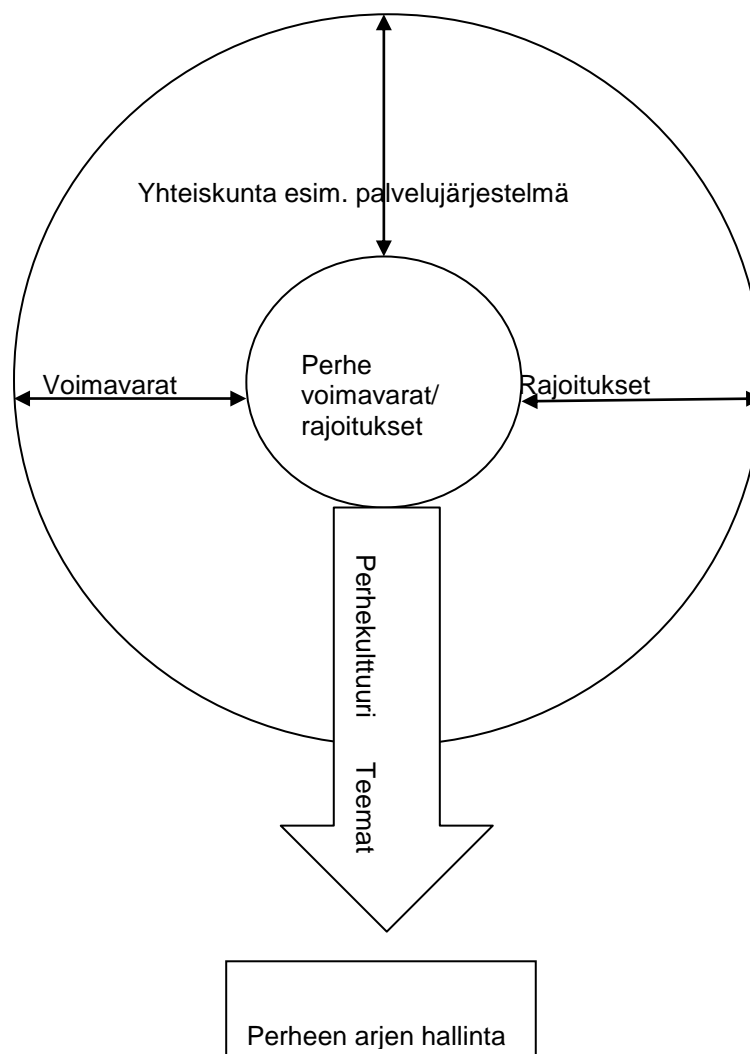
Ekologisen ajattelun tunnetuin edustaja on Urie Bronfenbrenner. Hänen luomassaan ekologisessa teoriassa lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, ja lasten elämää tarkastellaan kiinteänä osana perheen elämää. Perhe nähdään osana laajempaa yhteiskuntaa, joka lähiyhteisön tavoin vaikuttaa voimakkaasti perheen elämäntapaan. (Rantala 2002, 21–22; Määttä, P. 2001b, 27–28.)

Ekologisen teorian mukaan sosiaalinen järjestelmä jakautuu neljään eri tasoon, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään: mikrosysteemiin, mesosysteemiin, eksosysteemiin ja makrosysteemiin. Lapsen keskeisiä lähiympäristöjä ovat koti, päivähoitopaikka ja neuvola - myöhemmin koulu sekä muut lapsen toimintaympäristöt. Nämä kuuluvat mikrosysteemiin. Mesosysteemi muodostuu näiden lähiympäristöjen välisistä suhteista. Lapsen hyvinvoinnin ja kasvatuksen onnistumisen kannalta olennaista on lapsen kasvuympäristöjen yhteistyön toimivuus. Lapsen elämään vanhempien kautta vaikuttavat myös laajemmat ympäristötekijät, kuten vanhempien työelämään sekä yhteiskunnan tukijärjestelmiin liittyvät rakenteet, joita kutsutaan eksosysteemiksi. Makrosysteemiin kuuluvat yhteiskunnassa vallitsevat politiikkaan, uskontoon ja talouteen liittyvät periaatteet, jotka määrittävät muun muassa palvelujen saatavuutta. (Määttä 2001a, 77; Rantala 2002, 20.)

3.1.2 Ekokulttuurinen teoria

Gallimoren, Weisnerin, Kaufmanin ja Bernheimerin (Tauriainen 1995, 239) esittämä ekokulttuurinen tarkastelutapa tarjoaa työväliseen perheen lähestymiseen yksilöllisesti. Ekokulttuurisessa lähestymistavassa perhe nähdään omassa arjen ympäristössään aktiivisena toimijana, joka voi vaikuttaa elämäntilanteeseensa olosuhteitaan muokaten. Ekokulttuurinen ajattelumalli sopii hyvin varhaiskasvatukseen, sillä se korostaa arkipäivän toimintojen ja tapahtumien merkitystä perheen ja lapsen hyvinvoinnin kannalta ekologista teoriaakin enemmän. Perheen kykyyn arjen hallintaan vaikuttavat sen voimavarat ja rajoitukset. Yhteiskunnan tarjoamia perhepalveluita tulee kehittää juuri tästä näkökulmasta. Perheen arkipäivää helpottamalla voidaan perheen voimavaroja lisätä ja vaikuttaa myös lasten hyvinvointiin ratkaisevasti. (Määttä 2001a, 82; Rantala 2002, 78–79.)

Perhekulttuuri muodostuu kullekin perheelle ominaisten käsitysten ja uskomusten eli teemojen kokonaisuudesta. Kulttuuri ja arvot määrittävät jokaisen ihmisen ja hänen perheensä elämäntapaa arkisista valinnoista suuriin ratkaisuihin. Perhe muokkaa jatkuvasti sosiaalista ympäristöään ja päivittäisiä rutiinejaan itselleen sopiviksi sekä ainutlaatuisen perhekulttuurinsa ja omien resurssiensa että yhteiskunnan antamien voimavarojen tai rajoitusten mukaan (ks. kuvio 1). Vanhemmat suodattavat esimerkiksi päiväkodin kasvattajien antamat ohjeet oman perhekulttuurinsa lähtökohdista käsin joko kokien ne merkityksellisiksi tai hyläten ne itselleen merkityksettöminä. Perheen elämän ja arjen ymmärtämiseksi on ammattilaisten välttämätöntä tuntea perheen kulttuuri mahdollisimman hyvin. Hyvä ammattitaito edellyttää metakulttuurista tietoisuutta eli kykyä tunnistaa perheiden kulttuuriset uskomukset ja teemat. Kasvattajien tulee kehittää omaa kulttuurista kompetenssiaan voidakseen asettua perheen rinnalle. On kuitenkin varottava päätymistä stereotypioihin, sillä jokainen perhe on ainutlaatuinen. (Määttä 2001a, 84–85, 89; Rantala 2002, 21–22.)

KUVIO 1. Perheen toiminta ekokulttuurisen lähestymistavan mukaan (Tauriaisen 1994 laatimaa kuviota mukailien) (Rantala 2002, 22)

Perheen omat arjen ratkaisut ja toimintamallit ovat lapsen kehityksen kannalta olennaisempia kuin esimerkiksi perheen ulkopuolelta tulevat terapiat. Vanhemmat ovat oman elämänsä asiantuntijoita. He tarvitsevat kuitenkin vanhemmuutensa tueksi palveluja, joihin on helppo hakeutua. Lasten neuvolapalvelut sekä varhaiskasvatus- ja esiopetuspalvelut lienevät näistä luontevimmat. Perhetyö ja kotipalvelu voivat olla tukena kodin käytännön arjen hoitamisessa. Perheneuvolapalvelut sekä muut sosiaalialan ammattilaiset täydentävät verkostoa. Kasvatusasioiden lähestyminen yhdessä pohdiskellen voimaannuttaa vanhempia

tukemalla positiivista vanhemman identiteettiä ja luomalla varhaiselle tuelle myönteisen ilmapiirin. (Alasuutari 2004, 168–169; Määttä 2001a, 54–55, 62–63.)

Gallimoren ym. mukaan (Rantala 2002, 22) arvioitaessa lapsen kasvuympäristön laatua ja pohdittaessa, mihin pitäisi ensisijassa puuttua haluttaessa muutoksia lapsen kasvun ja kehityksen edellytyksiin, on keskityttävä konkreetteihin kysymyksiin:

1. Keitä aikuisia tai lapsia on läsnä lapsen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa?
2. Mitkä ovat läsnä olevien aikuisten arvot ja päämäärät?
3. Mitä tehdään? Miksi tehdään? Miten tehdään?
4. Mitkä tottumukset ja säännöt ohjaavat toimintaa? (Määttä 2001a, 81, 113; Rantala 2002, 22.)

Lapsen kasvua ja oppimista voidaan tukea ja edistää arkipäivän toimintatilanteissa ja vuorovaikutuksessa lapsen eri toimintaympäristöissä, kuten kotona ja päivähoitossa. Tähän tarvitaan lapsen ja perheen tarpeista lähtevää yhteistyömallia ja uusia käytäntöjä, jotka nousevat kasvatuskumppanuuden periaatteista. Lapsen Vasu -keskusteluissa on kiinnitettävä huomio arkipäivän moninaisten vuorovaikutus- ja toimintatilanteiden laatuun lapsen näkökulmasta. Juuri päivittäisissä toistuvissa rutiineissa lapsi oppii ja kehittyy osallistumalla yhteisiin toimintoihin, jäljittelemällä toisia lapsia ja aikuisia sekä myös suunniteltujen ja tavoitteellisten oppimistilanteiden kautta. (Rantala 2002, 22 ; Määttä 2001b, 27–28.)

3.1.3 Asiantuntijalähtöisyydestä perhelähtöisyyteen

Varhaiskasvatuksessa vanhemmat nähdään nykyään omien lastensa asioissa vastuullisina toimijoina, joilla on oman lapsensa tuntemus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32). Perheen merkitystä painotetaan kasvatus-

prosessissa entistä enemmän. Aikaisemmin perhe oli enemmänkin kohde, jolle vain ulkopuolelta tuotettiin palveluita. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 35–36.)

Toisaalta Suomessa on vahva perinne ammatillisesti johdettuun, asiantuntija-keskeiseen työhön, jossa vanhempien roolia perheensä asiantuntijana ei ole tarpeeksi arvostettu. Vanhemmat ovat asiantuntijoihin nähden keskustelijoina eriarvoisessa asemassa. Kasvattajilla on tietoa ja valtaa määrittellä asiointilaa ja vanhemmat ovat usein neuvonnan vastaanottajan asemassa. Asiantuntijatulkintojen vahva asema asettaa eettisen velvoitteen myös varhaiskasvatuksen ammattilaisille haastaen heidät refleктоimaan omaa toimintaansa sekä usein perinteestä kumpuavien näkökulmiensa perusteita ja oikeutusta. (Alasuutari 2004, 167–168.)

Alasuutarin tutkimuksessa vanhemmat määrittävät vanhemmuuden ja perheen asiat yksityiseksi alueekseen, jossa he itse ovat asiantuntijoita. Ne eivät ole itsestään selvästi yhteiskunnallisten kasvattajien toiminta-alueita samalla tavoin kuin lapsi ja hänen toimintansa on. Perhe ja vanhemmuus koetaan siten hyvin intiimiksi alueeksi, joissa vanhemmat katsovat oman kokemuksellisen tietämyksensä ensisijaiseksi. Vanhemmuus on hyvin herkkä alue, josta puhuttaessa on oltava kunnioittava ja hienotunteinen. Jos vanhemmat kokevat pienäkin arvostelua heidän kyvystään toimia vanhempina, saattaa olla vaarana yhteyden katkeaminen kokonaan. (emt., 168.)

Perhelähtöinen työ perustuu ekologiseen näkemykseen lapsen kehityksestä, perheen toiminnasta ja auttamisen mahdollisuuksista. Lasta ei sen mukaan voi riittävästi auttaa tuntematta hänen kotinsa ja kasvuympäristönsä laatua ja toimintaperiaatteita. Yhteistyöperinteen muuttaminen ekokulttuurisen ajattelun suuntaan on pitkä ja haastava prosessi, johon kasvatuskumppanuuden periaatteiden arjessa esillä pitäminen antaa työvälineen. Kumppanuus ja valtaistuminen kuvaavat vanhempien asemaa perhelähtöisessä työssä. (Määttä 2001a, 97, 100–101.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus on vanhemmalle ennen kaikkea osallisuutta ja vaikutusmahdollisuutta oman lapsensa asioissa lapsen tärkeissä kasvu- ja kasvatusyhteisöissä. Osallisuudessa on viime kädessä kysymys syvällisestä, ihmisen identiteetin kokemuksesta tai jäsenyyden tunteesta yhteisössä ja mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisessä prosessissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 25.)

3.2.1 Kasvatuskumppanuuden käsite

Kasvatuskumppanuus on uudehko, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välistä vuorovaikutusta muovaava käsite, jonka sisältöjen ja kulttuuristen merkitysten pohtiminen on pinnalla ajankohtaisessa varhaiskasvatuskeskustelussa (Kaskela & Kekkonen 2006, 4). Päivähoidon työyhteisöissä pitäisi pohdita, mitä kasvatuskumppanuus asenteiden ja käytänteiden tasolla tarkoittaa? Kasvatusvastuun jakautumista lapsen vanhempien ja hänen kasvattamiseensa osallistuvien tahojen kanssa olemme aiemmin tottuneet kutsumaan yhteistyöksi. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset (2002, 3) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005, 32) linjaavat kasvatusyhteistyön kasvatuskumppanuudeksi. Kumppanuus luo mielikuvaa jatkuvuudesta ja tietoisesta toimimisesta sen hyväksi. Vanhempia ja lapsia kutsutaan päivähoidon asiakkaisiksi, joilla on sanansa sanottavana muun muassa varhaiskasvatuspalvelujen laadusta.

Kasvatuskumppanuudessa korostetaan sekä vanhempien että päivähoidon henkilöstön molemminpuolista tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen hyväksi. Vanhempien ensisijaisen kasvatusoikeuden ja kasvatusvastuun kunnioittaminen sekä heidän oman lapsensa tunteiden arvostaminen korostuu. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisesta. Heillä on lisäksi koulutuksen kautta saatua ammatillista tietoa ja asiantuntijuutta. Kasvatuskumppanuus voi toteutua vain tasavertaisessa vuorovaikutuksessa, jossa vanhempien ja päivä-

hoidon jaettu asiantuntijuus lapsesta yhdistyy vanhemmuutta kunnioittavalla tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvattaja ja vanhemmat toimivat erilaisista rooleista käsin kasvatuskumppanuuden kontekstissa. Vanhemmat lapsen huoltajina ovat vastuussa lapsen kasvatuksesta kotipiirissä ja ammattihenkilöstö päivähoitossa. Lapsen ja hänen kasvunsa kannattelu näissä lapsen lähiympäristöissä edellyttää tiedon ja kokemuksen jakamista sekä yhteisen ymmärryksen etsimistä lapselle tärkeiden aikuisten kesken. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

3.2.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteet

Kasvattajan, vanhemman ja lapsen kohtaamisessa toteutuvan kasvatuskumppanuuden syvin olemus on kiteytetty neljään periaatteeseen: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38).

Kuuleminen

Kaskela ja Kekkonen (2006) määrittävät kuulemisen suhteeksi toiseen ihmiseen. Kuulemisen ja kuuntelemisen avulla luodaan läsnäolon tunnetta. Kasvattajat tarvitsevat tietoista osaamista vuorovaikutuksen rakentamiseksi. Eleillä, ilmeillä ja muulla non-verbaalisella viestinnällä on tärkeä merkitys turvallisen ilmapiirin luomisessa. Kuulevassa ympäristössä ei tarvitse pelätä syylistämistä tai vähättelyä. (emt., 32.)

Kunnioitus

Kunnioittava asenne pohjaa toisen ihmisen arvostamiseen ja hyväksymiseen sellaisena kuin tämä on. Ajatuksemme ja tekomme kertovat tästä asenteesta tai sen puuttumisesta. Rehellisyys ja avoimuus on tapa osoittaa toiselle kunnioitusta. Tiedon pannaaminen ja asioiden salailu sen sijaan kertovat sen puutteesta. Kunnioittavaa ilmapiiriä luo empaattinen pohdiskelu, jossa yhdessä etsitään erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Kasvattajan asettuessa vanhempien vierelle yhteisten kysymysten edessä antaa vanhemmille tilaa ja rohkaisee heitä tuomaan

omia pohdintojaan esiin. Tällaisissa keskusteluissa voidaan lisätä vanhempien uskoa omaan vanhemmuuteensa ja sitä kautta heidän voimavarojaan. Bronfenbrennerin ekokulttuurinen teoria korostaa perhelähtöisen toimintatavan ja vanhempien voimaantumisen merkitystä lapsen hyvinvoinnin lisäämisessä (Määttä 2001a, 100–102). Kasvattajan myönteiset tarinat lapsesta päivähoidon eri tilanteissa luovat myönteistä ja hyväksyvää kuvaa lapsesta päivähoitoyhteisön jäsenenä. Ne auttavat myös perhettä hahmottamaan arkisia tilanteita päivähoitoyhteisössä ja saamaan ehjempää kuvaa asioista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34–36.)

Luottamus

Luottamus kuten kasvatuskumppanuuskin kehittyvät ajan kuluessa yhteisissä kohtaamisissa. Edellytys luottamuksen syntymiselle on kuuleva ja kunnioittava suhde. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Luottamuksen kehittymiseen vaikuttavat monet tekijät. Varhaiskasvatuksen laatu muodostuu palveluympäristön rakenteellisista tekijöistä sekä lasten ja vanhempien kokemuksista. Rakenteelliset laatutekijät liittyvät palvelujen organisointiin, henkilöstön koulutustasoon, kasvatuksen tavoitteisiin ja muihin laadun sisältöihin. Vanhempien näkemykset huomioiva vuoropuhelu lisää vanhempien vaikuttamismahdollisuutta lapsensa varhaiskasvatukseen ja luo perustan luottamuksen rakentumiselle jo päivähoiton alusta alkaen. Lapsen arkipäivän kannalta erityisen merkittäviä ovat kasvattajiin liittyvät piirteet. Päivähoitoympäristön tunneilmaston merkitystä lapsen hyvinvoinnille ei voi liikaa korostaa. Sensitiivisyys lasta kohtaan on asia, jonka vanhemmat aistivat erityisen tarkasti kasvattajan puheissa ja toiminnassa. Tämän kautta heille välittyy kuva lapsen saamasta huolenpidosta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36; Kronkvist & Jokimies 2008, 10–12.)

Dialogi

Dialogisuus toteutuu aidossa ja tasa-arvoisessa vuoropuhelussa, jossa tilaa antava kuuleminen on kaiken perusta. Tällainen keskusteluympäristö luo uskal-

lusta tuoda rehellisesti esiin omia ajatuksiaan silloinkin, kun ollaan eri mieltä asioista. Vastavuoroiseen vuorovaikutukseen pääseminen edellyttää yhteisen kielen löytämistä. Varhaiskasvatukseen sisältyy terminologiaa, jonka vanhemmat ja kasvattajat ymmärtävät kukin omalla tavallaan. Yhteisen käsityksen muodostumiseksi dialogi onkin tärkeää. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

Dialogi edellyttää kasvattajalta ammatillista itsensä ja omien ajatustensa tuntemista ja tietoisuutta omista tunteista ja kokemuksista. Tietäväisen asiantuntijan roolista saa astua vanhemman rinnalla kulkijaksi. Eheyttävämpää onkin jakaa kokemuksia kasvattamisesta, vanhemmuudesta ja jaksamisesta. (emt., 38.) On haasteellista kuunnella toista henkilöä avoimin mielin kovin pitkää aikaa. Vaikka todelliseen dialogiin pääseminen onkin harvinaista, siihen suuntaan on vuorovaikutuksessa kuitenkin hyvä pyrkiä.

3.2.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyöprosessina

Kasvatuskumppanuus ei synny yhtäkkiä tai automaattisesti niin kuin ei mikään muukaan onnistunut suhde. Kumppanuus on jatkuva prosessi, joka kehittyy osapuolten säännöllisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Hyvän kumppanuussuhteen synnyttämiseksi ja ylläpitämiseksi on tehtävä tietoisesti ja sitoutuneesti työtä ja sen kehittymistä tulee arvioida säännöllisesti. Tämän saavuttamiseksi kasvatuskumppanuuden arvostuksen tulee olla korkealla palveluorganisaatioissa. Kasvatuskumppanuuden kautta lasten vanhemmat on alettu nähdä varhaiskasvatuksen voimavarana.

3.2.4 Omahoitajuus

Joissakin kunnissa päivähoitossa on käytössä niin sanottu omahoitajakäytäntö. Auta lasta kasvamaan -periaatteen mukainen omahoitajatyötapo pohjautuu kansainvälisesti arvostettujen yhdysvaltalaisen lapsianalyttikkojen, Robert ja Erna Furmannin, kasvatuskäsitykseen. Suomeen työtavan on tuonut psykologi Tarja Lund aloittaessaan vuonna 1996 työnohjaajana Soukankujan päiväkodissa Espoossa. Omahoitajakäytännössä lapselle on nimetty yksi kasvattaja,

joka auttaa ja tukee lasta aloitusvaiheessa ollen lohduttajana ja turvapaikkana. Hän kannattelee lapsen ja vanhemman suhdetta ja on aktiivisesti vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Työtapa tuo kasvattajan lähemmäksi lasta sekä auttaa havaitsemaan lapsen tarpeita paremmin sekä luo siltaa päiväkodin ja kodin välille. (Lund 2003, 242–245.)

Omahoitaja-käytäntöjä on arvioitu myös kriittisesti. Karilan tutkimusten mukaan päiväkoteihin luodut omahoitaja -rakenteet, joissa yksi työntekijä vastaa yhteydenpidosta tiettyjen lasten vanhempiin sekä laatii heidän kanssaan Lapsen Vasun, ovat pulmallisia. Vuorovaikutus omahoitajan kanssa ei ehkä kaikissa tapauksissa toimi parhaalla mahdollisella tavalla riippuen myös kasvattajien erilaisesta osaamisesta. Karilan tutkimuksissa vanhemmat lähes poikkeuksetta pitivät kasvatuskumppaneinaan lapsiryhmän koko henkilöstöä. (Karila ym. 2006, 102.)

Vanhempien myönteiset kokemukset omahoitajasta dialogin ylläpitäjänä haastavat päivähoitoa arvioimaan nykyisiä omahoitajakäytäntöjä, voitaisiinko niistä muokata uudenlainen malli tukemaan kasvatuskumppanuutta. Tällä hetkellä Hyvinkäällä käytännöt ja käsitteetkin vaihtelevat eri päivähoitoyksiköissä. Joissain yksiköissä puhutaan omahoitajasta, toisissa vastuuajuisesta. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä omahoitaja.

3.3 Lapsen Vasu -prosessi Hyvinkäällä

Lapsen Vasu on lapsen henkilökohtainen kasvatus- ja opetus suunnitelma. Sen tarkoituksena on varmistaa lapsen äänen kuuluminen ja vanhempien mahdollisuus vaikuttaa lapsen päivähoitoon. Lapsen Vasun laatiminen alkaa ensimmäisenä tutustumispäivänä ja jatkuu päivähoiton ja lapsen vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 22.).

Lapsen Vasuun tarvitaan kolme näkökulmaa: vanhempien, lapsen ja kasvattajan ammatillinen näkökulma. Vanhemmat lapsensa asiantuntijoina kertovat tär-

keinä pitämiään asioita lapsesta ja perheestä. Kasvattajien näkökulma perustuu heidän ammatilliseen osaamiseensa ja kokemukseensa. Lapsen Vasu –prosessissa nämä näkökulmat yhdistyvät. Prosessissa tavoitteena on yhteisen ymmärryksen luominen lapsen varhaiskasvatuksesta ja siihen liittyvästä yhteistyöstä sopiminen. (emt., 22.)

Lapsen Vasu –prosessiin Hyvinkään varhaiskasvatuspalveluissa sisältyvät varhaiskasvatussopimus ja tutustuminen päivähoitoyksikköön, aloituskeskustelu lapsen kotona tai päivähoitopaikassa, lapsen vastaanotto ja tutustumisvaihe, päivittäiset kohtaamiset, Lapsen Vasu -keskustelu ja palautekeskustelu (Hyvinkään kaupunki 2009).

3.3.1 Varhaiskasvatussopimus ja tutustuminen päivähoitoyksikköön

Ennen päivähoiton aloitusta päiväkodin johtaja kutsuu päivähoitopaikan saaneen lapsen vanhemmat päiväkotiin tekemään varhaiskasvatussopimusta. Tapauksissa tarkistetaan ensin lapsen ja perheen perustiedot ja huoltajuussuhteet. Sitten käydään läpi lapsen hoitoon liittyvät asiat, kuten lapsen terveydentila, varahakija, hoitoaika, yhteistyöluvat ja perheen kanssa jo työskentelevät yhteistyötahot, poissaoloihin ja lomajärjestelyihin liittyvät käytännöt, tapaturmien hoitamisen käytännöt sekä perhepäivähoitoon tulevan lapsen osalta varahoitojärjestelyt. Päivähoitoyksikkö esitellään lyhyesti. Lisäksi selvitetään lapsen päivähoitomaksuun liittyvät asiat. Asiakasperhe saa tietoa, mistä asioista heidän odotetaan keskustelevan ja sopivan lapsensa ryhmän henkilökunnan kanssa sekä mitkä asiat hoidetaan päiväkodin johtajan kanssa. (Hyvinkään kaupunki 2009.)

3.3.2 Aloituskeskustelu ja tutustumiskäynti lapsen kotiin

Hyvinkäällä aloituskeskustelu otettiin käyttöön Stakesin esittämää mallia mukailleen. Aloituskeskustelulla tarkoitetaan tutustumisprosessin aikana käytyjä keskusteluja, jotka kirjataan joko kerralla tai vähitellen tutustumisprosessin aikana sitä varten laaditulle lomakkeelle. Keskustelussa vanhempia pyydetään kuvai-

lemaan lastaan, lapsen elämäkokemuksia sekä hoiva- ja erokokemuksia. Myös mahdollisista lasta koskevista huolista kuullaan mielellään. Vanhempien toivotaan kuvailevan myös itseään ja voimavarojaan vanhempana. Keskustelulle päivähoitoon tuloon liittyvistä odotuksista ja tunteista annetaan tilaa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 128–134.)

Tässä tutkimuksessa aloituskeskustelulla tarkoitetaan keskustelutilannetta, joka toteutetaan ennen päivähoiton aloittamista tai vähän sen jälkeen joko lapsen kotiin tehtävän tutustumiskäynnin muotoisena tai vaihtoehtoisesti päiväkodissa.

Päivähoito esittää keskustelun käymistä lähtökohtaisesti lapsen kotona. Vanhemmat päättävät, sopiiko se heille. Keskustelu voidaan käydä vanhempien halutessa myös päiväkodissa tai muussa sopivassa paikassa. Myös työntekijän näkemys huomioidaan ja kokonaistilanne ratkaisee keskustelupaikan. (emt., 41.)

Lapsen kotona tehdyllä aloituskeskustelulla on useita tavoitteita. Tärkeintä on edistää lapsen turvallisen päivähoiton alkua. Kotona on mahdollisuus tutustua lapseen ja nähdä, miten hän toimii kotiympäristössä vanhempiensa kanssa. Näin annetaan myös lapselle mahdollisuus tutustua tulevaan omahoitajaansa tutussa ja turvallisessa ympäristössä. (emt., 42.)

3.3.3 Lapsen vastaanottaminen päivähoitoon ja tutustumisen jatko

Päivähoitoon tulo on muutostilanne sekä perheelle että lapselle. Tähän muutokseen sopeutumista on päivähoidossa autettava luomalla perheille erilaisia mahdollisuuksia pehmeään laskuun ja perheen tarpeista lähteviin tutustumiskäytäntöihin. Tutustuminen on pitkä prosessi, johon liittyy erilaisia vaiheita. Tutustumisen etenemisestä sovitaan vanhempien kanssa aloituskeskustelun yhteydessä.

Lapsi työstää eroa vanhemmista tarpeistaan riippuen eri pituisen ajan. Kasvattajien tehtävänä on kannatella lapsen suhdetta vanhempiinsa luomalla siltaa

kotoa päiväkotiin. Tutustumalla lapsen kotiympäristöön kasvattaja saa tähän tehtävään paremmat valmiudet. Omahoitaja auttaa lasta rakentamaan luottamusta aluksi itseensä ja vähitellen muihin lapsiryhmän aikuisiin. Kasvattaja auttaa lasta tutustumaan ryhmän muihin lapsiin ja liittymään osaksi lapsiryhmää. Sopeutuminen pikku hiljaa ryhmän tapoihin ja sääntöihin alkaa. (Munter 2001, 51; Kaskela & Kekkonen 2006, 43.)

3.3.4 Päivittäiset kohtaamiset

Useissa tutkimuksissa on todettu, että suurelle osalle vanhemmista säännöllinen kuulumisten vaihto lapsen tuonti- tai hakutilanteissa on merkityksellistä ja jopa muun yhteistyön onnistumisen edellytys (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006,101; Tiilikka 2005, 163). Tiedon saaminen lapsen hoitopäivän kulusta ja päiväkotiarjen sujumisesta rakentaa vanhemmalle kuvaa lapsen tekemisistä, leikeistä toisten lasten kanssa ja päivän sujumisesta yleensä. Yhdessä pohtiminen rohkaisee vanhempaa jakamaan asioita lapsesta myös pulmallisista kasvatuskysymyksistä. Tätä voi tapahtua myös perheiden välisissä kontakteissa tai vertaisryhmien kautta, joiden syntymistä vanhemmuuden tukirakenteiksi voidaan päivähoidossakin tukea (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32). (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

3.3.5 Lapsen Vasu -keskustelu ja palautekeskustelut

Lapsen Vasu -keskustelu muodostaa jatkumon aloituskeskustelun kanssa. Jokaisen päivähoidon asiakasperheen kanssa on tavoitteena käydä keskustelu noin kahden kuukauden kuluessa päivähoidon alkamisesta. Lapsen Vasuun kirjataan keskustelun pääkohdat ja sovitaan vanhemmille ja päivähoidon kasvattajille yhteiset tavoitteet, joiden mukaan toimien lapsen kasvua ja kehitystä voidaan parhaiten tukea lapsen ja perheen sen hetkisessä tilanteessa. (Hyvin-kään kaupunki 2009.)

Keskusteluun palataan tarvittaessa ja siinä asetettujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan syksyllä aloittaneiden lasten osalta viimeistään keväällä palautekes-

kustelussa. Suuri osa vanhemmista tulee palautekeskusteluun, koska he näkevät sen tärkeänä mahdollisuutena vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. (Tiilikka 2005, 163–164.)

4 TUTKIMUSPROSESSI

4.1 Tutkimusaineiston hankinta

Tiedonhankintamenetelmänä opinnäytetyössäni käytin mielipidekartoitusta (liite 1) sekä teemahaastattelua yksilö- ja ryhmähaastattelun muotoisena (liite 2 ja 3) eri kohderyhmiin suunnattuna. Vanhempien näkemyksiä selvitin mielipidekartoituksen ja teemahaastattelun avulla. Päiväkodin kasvattajilta kyseltiin kokemuksia ja näkemyksiä lapsen kotiin tutustumiskäynnin tehneiden kasvattajien ryhmähaastattelulla. Aineiston keräsin keväällä ja syksyllä 2009.

Mielipidekartoituksella sain useammalta henkilöltä kokemustietoa kuin jos olisin päätenyt vain haastatteluihin. Mielipidekartoituksessa käytin pääasiassa avoimia kysymyksiä, jotka olen käsitellyt laadullisen tutkimuksen menetelmin.

Mielipidekartoituksen lisänä teemahaastattelu antoi täydentävää ja syventävää tietoa. Lisäksi se tuntui luontevalta valinnalta, kun opinnäytetyöni oli laadullinen tapaustutkimus. Haastattelua suositellaan käytettäväksi, kun on kysymyksessä vähän kartoitettu, tuntematon tutkimusalue (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2004, 194–195).

Teemahaastattelussa tietyt ennalta määrätyt aihepiirit eli teema-alueet käydään läpi kaikkien haastateltavien kanssa. Se on muodoltaan väljempi kuin strukturoitu haastattelu eikä noudata kysymysten tarkkaa etenemisjärjestystä. Teemahaastattelussa on tarkoitus huomioida ihmisten asioille antamat tulkinnat ja merkitykset. (Eskola & Suoranta 2008, 86.)

Ryhmähaastattelu päiväkodin kasvattajien tuoreesta kokemuksesta yhdessä kasvatuskumppanuuskouluttajan kanssa toteutettuna oli mielenkiintoinen ja avartava tiedonhankintamenetelmä.

Tarkoitukseni oli alun perin tehdä kaksi havainnointikäyntiä kasvattajan kanssa tutustumiskäynnille lapsen kotiin täydentämään haastatteluin ja kartoituksen

avulla saatuja tuloksia. Havainnointi jäi kuitenkin tiedon katkoksen takia tekemättä ja jälkikäteen ajatellen ylimääräinen havainnoija olisi saattanut haitata herkkää tutustumistilannetta, kun työmenetelmä oli vasta kokeiluvaiheessa.

Vanhemmille tein mielipidekartoituksen kahdessa osassa. Kesällä 2009 kartoitus suunnattiin päivähoitossa silloin jo olleiden lasten vanhemmille. Elo-syyskuussa tein saman kartoituksen uusien päivähoitossa aloittaneiden lasten vanhemmille. Mielipidekartoituksen kysymykset 1–4 antoivat taustatietoa tutkimukseen osallistuneista. Kysymykset 5–15 kartoittivat aloituskeskustelujen ja tutustumisen sisältöä kasvatuskumppanuuden periaatteiden näkökulmasta.

Vanhoille asiakkaille jaoin lomakkeita 47 asiakasperheelle kesäkuussa 2009. Heistä 14 vastasi ja palautti lomakkeen. Kesälomien läheisyys saattoi vaikuttaa vastausmotivaatioon ja palautuneiden vastausten määrään. Päivystysajan alettua ja vanhempien jäätyä vuosilomille en laittanut enää karhukirjeitä. Siltä osin vastauksia tuli vähemmän kuin alun perin oli tavoite.

Jaoin elokuussa kartoituksen 11 syksyllä aloittaneelle perheelle, joista viisi perhettä vastasi. Kutsu täydentävään teemahaastatteluun lähti kaikille 11 perheen vanhemmille. Kahdesta perheestä vastattiin myönteisesti kutsuun. Nämä haastattelut toteutin marraskuussa 2009.

Päiväkodin varhaiskasvattajien kokemuksia ja ajatuksia lapsen kotiin tehdyistä tutustumiskäynneistä kartoitin lokakuussa kahdelle ryhmälle tehdyssä ryhmähaastattelussa. Toiselle ryhmälle haastattelun pidin itse ja toiselle ryhmälle sen piti kasvatuskumppanuuskouluttaja. Haastattelut liitettiin päiväkodin Kasvatuskumppanuus-hankkeeseen liittyvään koulutukseen, jossa kaikille kasvattajille oli välitehtävänä päivähoitossa aloittavan lapsen kotiin tehtävän tutustumiskäynnin koettaminen. Molemmissa ryhmissä oli kuusi lasten kotona käynyttä kasvattajaa ja saman verran niitä, jotka eivät syystä tai toisesta olleet tehneet käyntiä. Haastattelut ja niiden purku molempien ryhmien yhteiskeskustelussa heti haastattelun jälkeen liitettiin siten kiinteästi päiväkodin koulutustapahtumaan, jossa

olisi illan aiheena muutenkin ollut kotiin tehtyjen käyntien ja aloituskeskustelujen yhteinen purkaminen.

4.2 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Aineisto on analysoitu teemoittelemalla. Mieliopidekartoitukseen vastasi kesällä 14 vanhempaa ja syksyllä 5 vanhempaa. Kesällä vastanneiden vastaukset on koodattu V1–V14 -koodeilla ja syksyllä vastanneiden S1–S5- koodeilla. Koodeja käytetään esitettäessä suoria lainauksia heidän vastauksistaan. Vastaukset kirjasin taulukkoon. Koska kysymyksiä oli vain 15, vanhojen ja uusien asiakkaiden näkemysten välistä vertailua saatoinkin toteuttaa ilman atk-ohjelmaa.

Käydessäni läpi kartoituslomakkeita olen nostanut esiin tutkimuskysymyksiä valaisevia teemoja. Kävin vastaukset läpi useampaan kertaan ja varmistin, että kaikki oleelliset teemat on koottu. Teemojen ympärille kokosin pienempiä ydinajatuksia, jotka selventävät vanhempien mielipiteitä. Laadullisen tutkimuksen raportoinnille oleellista on tekstiin lomittuva teorian ja empirian vuoropuhelu. (Eskola & Suoranta 2008, 174–175.)

Sekä ryhmä- että yksilöhaastattelut litteroin sana sanalta tuoreeltaan heti haastattelujen jälkeen, jotta kaikki haastattelutilanteisiin liittyvät vivahteet olisivat vielä muistissa. Haastatteluaineistoista kertyi litteroitua tekstiä yhteensä 21 sivua. Haastattelunauhakauden kuuntelin vielä kertaalleen litteroinnin jälkeen. Teemoittelin haastatteluaineiston samaan tyyliin kuin mieliopidekartoitusaineiston. Haastatteluista poimin lisäksi haastateltavien omia painotuksia, jotka kirjasin muistiin teemojensa kohdalle. Litteroitu aineisto jakautui neljään teemaan:

- odotukset ja tunteet kotona tapahtuvaa tutustumista kohtaan
- kohtaaminen ja dialogin käynnistyminen
- tutustumiskäynnin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä

- tutustumiskäynnin vaikutukset lapsen päivähoidon aloitukseen.

Haastattelut toteutin Kruununmaan päiväkodissa. Haastatteluympäristö oli rauhallinen. Ryhmähaastattelussa joissain kohdissa häiriötä aiheutui puheen päällekkäisyydestä, mutta muutamaan kertaan nauhan kuunnellen useimmista epäselvistä kohdistakin sai selvän. Haastateltavia vanhempia oli vain kaksi. Heidän puheestaan en anonymiteettisyyttä ole laittanut lainauksia tekstin joukkoon, vaan esitän heidän esille tuomansa tärkeimmät asiat yleisesti tekstissä. Ryhmähaastattelussa olivat mukana ne Kruununmaan päiväkodin kasvattajat, jotka olivat kokeilleet tutustumiskäyntiä kotiin. Muut työntekijät esittivät muutamia kommentteja haastattelukysymyksiin ja osallistuivat loppukeskusteluun koulutussillan päätteeksi.

5 VANHEMPIEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ ALOITUSKESKUSTELUSTA JA TUTUSTUMISKÄYNNISTÄ LAPSEN KOTIIN

5.1 Mieliopidekartoitukseen osallistuneiden vanhempien käsityksiä

Vanhojen ja uusien asiakasperheiden vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä vertailtiin kolmen teeman suhteen. Teemoiksi valikoituivat tutustuminen päiväkotiin, keskustelut ja vuorovaikutus päiväkodin henkilökunnan sekä lapsen ja vanhempien välillä sekä aloituskeskustelun paikan valinta päiväkodin tai perheen kodin välillä. Lisäksi kyseltiin vanhempien ajatuksia tutustumiskäytäntöjen kehittämistä.

Vertailua uusien ja vanhojen asiakkaiden välillä ei voitu suorittaa lapsen kotiin tehtävän tutustumiskäynnin kokemusten suhteen, koska vanhoista asiakasperheistä kenelläkään ei ollut kokemusta niistä. Sen sijaan kaikkien vastanneiden uusien asiakasperheiden kotona oli käyty tutustumassa syksyllä 2009. Heidän tuoreita kokemuksiaan käsitellään yhdessä haastateltujen vanhempien ja kasvattajien kokemusten kanssa luvussa 5.2.

Molemmissa asiakasryhmissä kartoitukseen vastasivat useimmissa perheissä äidit. Molemmat vanhemmat vastasivat neljässä tapauksessa.

Suurin osa molempien ryhmien vastaajista vastasi 1–2 -vuotiaan lapsensa osalta. Seitsemän vastaajaa vastasi yli 3-vuotiaan lapsen osalta. Vanhempia, joilla oli päiväkodissa useampi kuin yksi lapsi, pyydettiin vastaamaan kartoitukseen vain yhden lapsen osalta. Enemmistöllä lapsen päivähoiton aloittamisesta Kruununmaan päiväkodissa oli kulunut alle vuosi.

5.1.1 Tutustuminen päiväkotiin

Lähes kaikissa perheissä toinen vanhempi tai vanhemmat yhdessä olivat käyneet tutustumassa päiväkotiin lapsen kanssa yhdestä kolmeen kertaa. Vain kahdessa perheessä vanhempi oli käynyt tutustumassa joko yksin tai yhdessä

perheen toisen vanhemman kanssa ilman lapsia. Näistä toisessa perheessä ei lapsi ollut käynyt tutustumassa lainkaan. Vanhemman kanssa tehdyn tutustumiskäynnin lisäksi lapsi jäi itsekseen tutustumaan päiväkotiryhmään vain neljässä perheessä. Kaksi perhettä oli ratkaissut asian niin, että lapsi ja vanhemmat eivät käyneet erikseen tutustumassa päivähoidon aloittavan lapsen ryhmään, koska päiväkodissa oli jo ennestään lapsen isompia sisaruksia hoidossa ja paikat sekä tädit koettiin tutuiksi.

Tutustumistilanteessa heränneet tunteet vaihtelivat. Vanhojen asiakkaiden kohdalla etenkin pienten lasten vanhemmat olivat huolissaan lapsen sopeutumisesta uuteen ryhmään. Osalla oli hiukan huolta myös lapsiryhmän koosta ja valvonnasta. Lämmin vastaanotto ja kotoinen tunnelma auttoivat kuitenkin kaikenikäisten lasten vanhempia ja saivat aikaan mukavia, positiivisia tunteita sekä vanhojen että uusien asiakasperheiden ryhmissä. Uusia perheitä hämmensi päivystysaika, jolloin kesälomakuvioiden vuoksi lapsen ryhmän omat hoitajat eivät olleet paikalla tutustumisessa. Päiväkodissa aloittaneet uudet työntekijät eivät myöskään vielä tunteneet kaikkia talon tapoja, mikä häiritsi tutustumisessa joitakin vanhempia. Joka tapauksessa päiväkotitilojen esittely sekä arkirutiinien kertominen koettiin hyvänä. Tärkeäksi koettiin, että lapsesta ja vanhempien huolen aiheista oltiin kiinnostuneita.

Pientä pelkoa miten lapsemme sopeutuu ja miten ryhmää valvotaan. (V6)

Pidin päiväkodin kodinomaisesta tunteesta ja mukavista hoitajista. Tietenkin se oli myös hieman surullista, koska tiesin, että lapset piti jättää sinne. (V9)

5.1.2 Keskustelut ja vuorovaikutus

Tutustumiskeskustelujen sisältöä selvitin kysymällä keskusteluissa esiin tulleita vanhemmille merkittäviä asioita. Päälimmäisinä useimmille oli jäänyt mieleen keskustelut lapsen päivärytmistä, tavoista ja tarpeista sekä toisaalta päiväkodin yleisistä arjen käytännöistä, päivärytmistä, päiväkotiympäristöstä, lapsiryhmän koosta, hoitoaikajärjestelyistä ja henkilökunnasta.

Huomiotani kiinnitti, että vain yksi vastaaja kertoi keskustellun molemmista aihepiireistä. Aihepiirit jakoutuivat suunnilleen kahtia kaikkien kartoitukseen vastanneiden kesken. Eroa vanhojen ja uusien asiakkaiden kesken ei juurikaan ollut. Yhdessä tapauksessa uuden työntekijän epävarmuus tutustumistilanteessa vaikutti myös lapseen, joka aisti ilmapiirin epävarmuuden työntekijästä.

Päiväkodin johtajan kanssa tapahtuneista keskusteluista ja niiden sisällöstä vanhemmat molemmissa ryhmissä kertoivat, että kun oli oltu yhteydessä, kysymyksessä olivat pääasiassa olleet niin kutsutut hallinnolliset asiat. Ne olivat liittyneet päivähoitopaikan järjestelyyn, ryhmäsiirtoihin tai hoitoaikoihin. Toimintakäytänteet ja vastuut mahdollisissa lasten tapaturmissa olivat olleet esillä yhdessä tapauksessa. Kahdessa perheessä oli keskusteltu lapsen terveydentilaan tai kehitykseen liittyvistä asioita. Päiväkodin johtaja näytti jääneen useimmille vastaajille melko etäiseksi henkilöksi. Muutama asiakas ei ollut tavannut tai ollut yhteydessä päiväkodin johtajaan lainkaan.

Emme ole koskaan tavanneet johtajaa, mikä tuntuu kovin kummalliselta. (V8)

Tiedusteltaessa vanhempien toiveiden huomioon ottamista koskien lapsen päivähoiton ja kasvatuksen toteuttamista, useimmat vastaajat olivat molemmissa ryhmissä sitä mieltä, että toiveet on päiväkodissa otettu hyvin huomioon. Vain neljällä vastaajalla ei ollut mielipidettä asiasta. Toiveet saattoivat koskea esimerkiksi hoitoaikoja vuorotyössä, lapsen liikunnan tarvetta tai allergian huomiointia. Läheskään aina ei vanhemmilla ollut erityistoiveita, jotka olisivat poikenneet lapsiryhmän yleisestä ohjelmasta. Silti yksi perhe koki, että päiväkodin ilmapiiristä oli henkinyt valmius ottaa erityistoiveita huomioon, jos heillä olisi niitä ollut. Yksi vastaaja koki häiriötekijänä isossa päiväkodissa työntekijöiden paljoudesta ja vaihtuvuudesta johtuvan hoidon laadun vaihtelun, koska kaikki työntekijät eivät huomioineet lasta samalla tavalla.

Hyvin. Vanhempien ja lasten toiveet otettiin ”tosissaan” ja niiden toteutumisesta annettiin myös palautetta hoitajien suunnalta hoidon alkuvaiheessa. (S2)

Molemmissa ryhmissä kaikki vanhemmat kokivat, että kasvattajat osoittivat kiinnostusta heidän lastaan kohtaan. Tämä näkyi kasvattajien toiminnassa lapsen lämpimässä vastaanottamisessa ja kontaktin luomisessa häneen esimerkiksi puhumalla lapselle lapsen tasolla, ottamalla syliin ja huomioimalla lapsen kiinnostuksen kohteet. Kasvattajien aktiivisuus keskusteluissa loi aidon kiinnostuksen vaikutelman. Muutama vastaaja koki päivittäiset ja vuosittaiset keskustelut vanhempien kanssa myös kiinnostuksen osoituksena lapsesta ja tämän asioista.

Lapsen henkilökohtaisiin kiinnostuksen kohteisiin tartuttiin heti alusta lähtien -> madalsi ikäväkynnystä. (S5)

Lapseen otettiin heti kontaktia lapsen tasolla ja houkuteltiin mukaan. (V4)

Vanhempia pyydettiin arvioimaan henkilöstön vuorovaikutustaitoja kouluarvosana-asteikolla 4–10. Pääosin henkilökunnan arvosana asettui välille 8-9 sekä uusien että vanhojen asiakkaiden vastauksissa. Vuorovaikutustaitoihin oltiin erittäin tyytyväisiä. Palautteen saaminen henkilökunnalta lapsen päivästä ja lapsen omista tekemisistä päivittäin koettiin merkityksellisenä ja osoituksena hyvistä vuorovaikutustaidoista. Lasten hyvä tuntemus ja esimerkiksi erilaisten temperamenttien huomioon ottaminen oli yhden vastaajan mielestä tärkeä taito. Pari vanhempaa toi esiin, että joidenkin työntekijöiden kohdalla vuorovaikutus ei toimi luonnostaan ihan näin hyvin. Syytä pantiin osittain kiireen ja osittain osaamattomuuden tiliin. Ainoastaan kolme vanhoista asiakkaista arvioi vuorovaikutuksen alle 8 arvoiseksi. He esittivät perusteluna näkemykselleen päiväkodin lapsiryhmässä kesken olevan henkilökunnan tiimitymisen sekä joidenkin työntekijöiden kohdalla aamuisen tervehdyksen ja katsekontaktin puuttumisen.

Kerrotaan vanhemmille hyvin päivän tapahtumista ja kysellään mitä lapsi tarkoittaa joillakin eleillä tai sanoilla. (V6)

Kun halusi keskustella, se onnistui hyvin. He kertoivat yleisistä päivän tapahtumista sekä lapsen omista tekemisistä. (V13)

5.1.3 Aloituskeskustelun ja tutustumisen paikka

Hieman yli puolelle vastaajista päiväkotia oli heidän omaa kotiaan mieluisampi vaihtoehto tutustumisen ja aloituskeskustelun käymisen paikkana. Loput vastaajista ajattelivat molempien vaihtoehtojen käyvän yhtä hyvin tai tutustumisen lapseen tälle tutussa ympäristössä kotona olevan mieluisampi vaihtoehto. Kotia parempana tutustumispaikkana pitäneet vastaajat olivat pääosin yli 3-vuotiaiden lasten vanhempia tai heillä oli lapsia molemmista ikäryhmistä, mutta he vastasivat kartoitukseen yli 3-vuotiaan osalta.

Perusteluna kasvattajan kutsumiselle kotiinsa vanhemmat korostivat lapselle tutun ympäristön merkitystä tutustumisessa puolin ja toisin sekä lapselle että hoitajalle. Lapsen todellisen luonteen ajateltiin tulevan paremmin esille kotona ja näin hoitajankin olisi helpompi ehkä ymmärtää lasta ja tämän lähtökohtia. Yksi vastaaja koki keskittymisen lapsen asioihin olevan parempi kotona kuin vieraassa päiväkotiympäristössä. Myös lastensuojelulliset näkökohdat tuotiin yhdessä vastauksessa esiin kotona tutustumista puoltavana asiana.

Vastaajista, joille tutustumis- ja keskustelupaikaksi kävi sekä koti että päiväkotia, yksi esitti, että paikalla ei ole väliä, mutta kasvattajan pitää olla aidosti kiinnostunut keskustelun aiheista. Toinen tästä vastaajaryhmästä arveli, että kotona tapahtuva tutustuminen olisi hyvä varsinkin pienten, alle 3-vuotiaiden lasten kanssa.

Yllättävää oli, että juuri pienten alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmat pitivät pääsääntöisesti päiväkotia hyvänä paikkana tutustumiselle ja aloituskeskustelulle. Heidän mielestään silloin näkee paremmin ympäristön ja toimintatilat, joissa lapsi viettää aikaa päivisin ilman vanhempia. Vanhempi pystyy tällöin myös orientoitumaan ajattelemaan arkea päiväkodin näkökulmasta. Yksi vanhempi ajatteli keskustelun pysyvän todennäköisemmin asiassa, kun se tapahtuu päiväkodissa. Toinen vastaaja piti kotia jokaisen omana revierinä.

Päiväkotia toimii hienosti. Kotimme on kuitenkin kotimme. (V3)

Hyvänä pidettiin myös omahoitajan keskustelua kaikessa rauhassa vanhempien kanssa heitä askarruttavissa asioissa rennosti vanhempien omassa ympäristössä. Jotkut vanhemmat kaipasivat vinkkejä päiväkotiin tutustumisessa, kuten montako kertaa kannattaa käydä ja kuinka pitkäksi aikaa kerrallaan lapsi kannattaa jättää päiväkotiin ennen varsinaista aloitusta. Samoin kaivattiin apua esitietolomakkeiden täyttämässä kohta kohdalta. Päiväkodin arjesta olisi yhden vastaajan mielestä voinut kertoa hieman enemmän. Hänestä se olisi hyvä etenkin silloin, jos päivähoitoon on menossa perheen esikoinen, jolloin kaikki on uutta vielä. Joku vanhemmista oli jäänyt miettimään, olisiko sittenkin päiväkodissa ollut rauhallisempi ympäristö paneutua keskusteluun, kun eivät muut perheen lapset olisi olleet paikalla.

Vanhemmat saivat varmuutta lapsen sopeutumiseen hoitoon ja siihen, että lasta kuunnellaan herkällä korvalla ja ns. sanatonta käytöstäkin osataan helpommin ymmärtää. (S2)

Tutustumiskäytäntöjen kehittämisestä vanhemmat pitivät tärkeänä, että aloituskeskustelu ylipäänsä pidetään ja keskustelut käydään aina lapsen parasta ajatellen. Lisäksi toivottiin, että sen pitäisi omahoitaja, joka olisi aidosti kiinnostunut lapsesta. Lapsen mielipidettä halusi yksi vastaaja kysyttävän enemmän, ehkä jopa pienen haastattelun muodossa. Keskusteluihin rentoutta ja epävirallisuutta odotti yksi vanhempi.

Vähemmän jäykiksi, rennoiksi ”jutustelu” tilanteiksi, joissa rennolla kädellä keskusteltaisiin asiat läpi – vaikka kahvikupposen ääressä. Nyt kehityskeskustelut yms. ovat ”pakkopullaa”, jotka on vain käytävä läpi. (V2)

Päivähoitopaikan saamista riittävän ajoissa, jolloin tutustumiseen jäisi aikaa, korosti kokemuksensa perusteella yksi perhe. Tässä perheessä tutustumisen puuttuminen vaikeutti selkeästi lapsen päivähoiton aloitusta. Henkilökunnalle toivottiin myös koulutusta kohtaamisiin.

5.2 Vanhempien ja työntekijöiden käsityksiä tutustumiskäynnistä lapsen kotiin

Vanhempien ja työntekijöiden näkemyksiä on seuraavassa tarkasteltu rinnakkain, koska se auttoi peilaamaan kasvatuskumppanuuden eri osapuolten asioille antamia merkityksiä. Aineisto on teemoiteltu neljän eri pääteeman alle:

- odotukset ja tunteet kotona tapahtuvaa tutustumista kohtaan
- kohtaaminen lapsen kotona ja dialogin käynnistyminen
- tutustumiskäynnin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä
- tutustumiskäynnin vaikutukset lapsen päivähoiton aloitukseen.

5.2.1 Odotukset ja tunteet kotona tapahtuvaa tutustumista kohtaan

Kolmessa ensimmäisessä kappaleessa esittelen vanhempien ja lasten odotuksia ja tunteita ennen heidän kotiinsa tehtävää käyntiä ja käynnin jälkeen.

Molemmat vanhemmat kertoivat lasten odotuksista ja tunteista samalla tavoin. Lapsia oli alkanut hiukan jännittää, kun vanhemmat kertoivat, että kotiin on tulossa päiväkodin omahoitaja. Vanhemmat olivat valmistaneet lapsia etukäteen käyntiin kertomalla äidin töihin menosta ja siihen liittyvästä lasten päiväkotiin menosta. Toisessa perheessä lapsia innostettiin ihastelemalla, kuinka kivaa on kun sen ja sen niminen aikuinen päiväkodista tulee tänne katsomaan lasten leikkejä ja mitä hänelle voisikaan käynnillä kertoa ja näyttää. Vanhemmista oli vaikeaa tietää, miten lapset ymmärsivät tämän valmistautumisen.

Haastatellut vanhemmat jättivät tutustumiskäynnin sisällöstä kertomisen lapsille myös tarkoituksella avoimeksi, koska heillä itselläänkään ei ollut erityisiä odotuksia. Vanhemmat odottivat käyntiä myönteisesti mutta hieman hämmentyneinä, koska he eivät olleet saaneet kovin paljon tietoa käynnin tavoitteesta eivätkä siitä, mihin kokonaisuuteen käynti liittyi. Toinen vanhempi oletti päiväkodin omahoitajan ensin tutustuvan lapseen ja viettävän aikaa lapsen kanssa ja sen jälkeen käyvän aloituskeskustelun vanhempien kanssa. Mielikuva ohjasi hänen

toimintaansa käynnin aikana ja käynti sujui hänen mielestään odotettuakin paremmin. Molemmat vanhemmat valmistautuivat käyntiin ottamalla esiin joitakin lasten mieluisimpia leikkivälineitä ja pelejä, jotta omahoitajan olisi luontevaa aloittaa tutustuminen lapseen tämän kiinnostuksen kohteista.

Tutustumiskäynnin jälkeen molempien vanhempien tunteet olivat vielä myönteisempiä kuin ennen käyntiä. Vastavuoroisen kontaktin syntyminen lapsen ja omahoitajan välille loi vanhemmille turvallisen ja luottavaisen olon lapsen päivähoiton aloitusta ajatellessa.

Päivähoidon kasvattajien odotuksia, tunteita ja kokemuksia ennen tutustumiskäyntiä ja sen jälkeen esittelen kolmessa seuraavassa kappaleessa.

Monesta kasvattajasta tuntui lapsen kotiin tehtävän tutustumiskäynnin toteuttaminen hienoisesti jännittävältä Kasvatuskumppanuus-hankkeen koulutuksessa saadusta tiedosta huolimatta. Ennen tutustumiskäyntiä kasvattajia pohditutti vielä käynnin tarkoitus ja tavoite: Miksi pitäisi mennä lapsen kotiin? Mitä siellä pitäisi tehdä ja mitä kysymyksiä esittää? Kokevatko vanhemmat käynnin tungetelevana ja haluavatko koko käyntiä tehtävän? Toisaalta kasvattajia kannusti ajatus, että tutustumiskäyntejä lapsen kotiin on tehty päivähoitossa aiemminkin. Osalle kasvattajia lapsen kotiin tehdyt tutustumiskäynnit olivatkin tuttuja aiemmilta työvuosilta. Kiinnostus uutta työmuotoa kohtaan ja ammatillinen uteliaisuus nähdä lapset kotonaan auttoi yli jännityksestä. Käynnin tavoitetta ja tarkoitusta selkiytti ajatus siitä, että kasvattajat menevät lapsen kotiin olemaan nimenomaan lapsen kanssa, ja kaikki muu tulee sen ohessa. Tässä koettiin vahvaa osaamista, joka tuli pitkästä työkokemuksesta ja ammatillisesta itseluottamuksesta.

Käynnin aikana tunnelma yleensä vapautui nopeasti ja kasvattaja aisti perheen suhtautuvan käyntiin myönteisesti. Käynnillä saattoi tutustua lapseen oman perheensä jäsenenä ja lapsen kotiin hänen kasvuympäristönään sekä perheen vuorovaikutustapoihin ym. tapakulttuuriin ikään kuin pakettina. Kasvattajat kokivat saaneensa tuntemusta ja tietoa, jota paitsi he olisivat jääneet ilman käyntiä.

Käynti kotiin oli rajan ylitys molemmille osapuolille. Tuli tunne, että vanhempien luottamus heräsi ja nyt ollaan samalla asialla. Jatkossa tämä tunne on edelleen säilynyt ja vahvistunut.

5.2.2 Kohtaaminen lapsen kotona ja dialogin käynnistyminen

Vanhemmat pitivät tutustumista kotona yleisesti ottaen hyvin myönteisenä. He kertoivat lapsen ja omahoitajan ensikohtaamisen tehneen heihin suuren vaikutuksen. Vanhemmat olivat hämmästyneitä, mutta samalla kokivat saaneensa varmuutta, kun näkivät, miten nopeasti ujokin lapsi hyväksyi omahoitajan ja meni tämän syliin. Omahoitaja osasi lähestyä lasta lapsen ehdoilla pikku hiljaa. Vanhemman suhtautuminen omahoitajaan viestitti lapselle luottamusta.

Lapsi omaksui hoitotädin nopeasti, varmasti nopeammin kuin muuten. Täti koettiin ”hyväksytyksi” koska omalla lapsen ”reviirillä”.(S1)

Lapsi omaksui tädin ja hänestä tuli kuin vanha tuttu. Hoitotäti näki lapsessa varmasti myös sellaisen puolen, mikä hoidossa ei välttämättä tule esille, varsinkaan alussa.(S2)

Vanhemmat tuntuivat kiinnittyvän kotona käyneeseen omahoitajaan niin, että kokivat kynnyksen keskusteluun tämän kanssa vakavistakin asioista matalaksi. Toinen vanhempi koki ikään kuin suojamuurin hävinneen, kun omahoitaja tutustui niinkin henkilökohtaiseen asiaan kuin perheen oma koti. Toinen vastaaja kertoi kokevansa, että omahoitaja pystyisi asettamaan pienetkin tiedon jyvät lapsen asioista ja havainnot lapsesta mielekkääksi kokonaisuudeksi. Vierailtuun lapsen kotona ja nähtyään tämän omassa ympäristössään omana itsenään omahoitaja pystyy tulkitsemaan lapsen viestejä, eleitä ja ilmeitä paremmin. Omahoitajaan kohdistuu selvästi odotuksia vanhempien taholta. Vanhempi toivoo omahoitajan lähestyvän vanhempia aktiivisesti ja asettautumaan keskustelukumppaniksi esimerkiksi päivittäisissä hakutilanteissa. Molemmat vanhemmat olivat kokeneet vahvana ajatuksen, että omahoitaja tietää heistä ja heidän kodistaan jotakin ja ikään kuin ymmärtää heitä siten paremmin. Pienenä uhkana tiedostettiin toki mahdollinen omahoitajan vaihtuminen. Todettiin, että tiimissä asiat jaetaan tiimin kaikkien hoitajien kesken, koska vastuu lapsista on kuitenkin

koko tiimillä eikä vain omahoitajalla. Vanhemmat toivoivat, että käsitettä omahoitaja selkiytettäisiin vanhemmillekin ja etenkin sitä, mitä se päiväkodin arjessa merkitsee lapsen ja vanhempien kannalta.

Kasvattajat korostivat, että lapsen kotiin mennään olemaan vuorovaikutuksessa ja leikkimään lapsen kanssa. Lapsen yli ei keskustella ja lapsi saa kerrankin täyden huomion. Tämän myös vanhemmat kokivat hyvänä. Lapsen kanssa pitäisi voida olla sen aikaa, että tämä ehtii kertoa enimmäkseen asiat ja näyttää kotinsa ja tärkeät leikkinsä omahoitajalle. Loput ajasta keskustellaan vanhempien kanssa lapsesta, tämän luonteenpiirteistä, tavoista ja tottumuksista ja aloitukseen liittyvistä perheelle tärkeistä asioista. Sekä kasvattajien että vanhempien mielestä keskustelu oli luontevinta käydä ilman lomakkeita, jotka voidaan täyttää myöhemmin. Kasvattajat kokivat, että vuorovaikutusta lapsen ja vanhempien kanssa myöhemmin päiväkodissa auttaa, kun kasvattaja on saanut tutustua lapsen perheeseen, kotiin, omaan huoneeseen, leikkeihin ja tavaroihin. Tämä mahdollistaa myöhemmin yhteisen muistelun. Kasvattajien mielestä asioita oli käynnin jälkeen helpompi ottaa esiin vanhempien kanssa. Vanhemmat kokivat samoin omahoitajan henkilöksi, jonka kanssa on helppo jatkaa keskustelua myöhemmin päiväkodissa.

5.2.3 Tutustumiskäynnin onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä

Toinen vanhemmista oli havainnut tutustumiskäynnin ajoituksen olevan tärkeä asia lapsen kannalta. Sisarusten omahoitajat kävivät eri aikaan lasten kotona, toinen kolme viikkoa ennen ja toinen viikkoa ennen päivähoiton alkua. Päivähoidon alkaessa huomattiin, että molemmat lapset muistivat paremmin sen päiväkodin aikuisen, joka oli käynyt viikkoa ennen päivähoiton alkua heidän kotonaan.

Tutustumistilalla näytti olevan merkitystä lapselle. Tämä havaittiin perheen sisarusten tutustumiskäyntien tapahtuessa eri paikoissa: toinen sisällä ja toinen pihamaalla leikkien. Lasten vanhempi koki kodin sisällä ja etenkin lapsen omassa huoneessa tapahtuneen tutustumisen läheisempänä kuin sen, jossa oleskeltiin

ulkona leikkimökissä ja hiekkalaatikolla. Ilmeisesti oman huoneen tai nurkkauksen merkitys henkilökohtaisena lapsen omana ympäristönä korostuu tutustuttaessa.

Kasvattajat pitivät parempana mennä tutustumiskäynnille yksin kuin työparin kanssa. He kokivat, että on parempi, kun vanhemmilla on tilaisuus keskittyä yhteen päiväkodin aikuiseen. Työparikäyntiä pidettiin liian hyökkäävänä ja sosiaalitoimen työkäytäntöjä muistuttavana. Poikkeuksena koettiin perheet, joiden kodissa saattaisi tulla eteen yllättäviä tilanteita. Silloin nähtiin vaihtoehtona toteuttaa aloituskeskustelu ja tutustuminen päiväkodilla tai mennä käynnille yhdessä työparin kanssa. Tutustumista suunniteltaessa koettiin tärkeäksi kuunnella vanhempien toivomusten lisäksi myös työntekijän tuntemuksia.

Kasvattajien keskusteluissa tuotiin esiin, että kaikki vanhemmat eivät välttämättä suhtaudu suopeasti työntekijän kutsumiseen kotiinsa. Kotihan on jokaiselle intiimi paikka, jonne voi mennä vain kutsuttuna. Pidettiin tärkeänä, että vanhemmat saavat riittävästi tietoa mahdollisuudesta tutustumiskäyntiin sekä käynnin tavoitteesta ja luonteesta jo saadessaan tiedon päivähoitopaikasta. Näin he voivat asennoitua ja miettiä käynnin etuja lapsen näkökulmasta jo hyvissä ajoin.

Tutustumisen kannalta kohtuullisen riittävä kestoaika käynnille koettiin olevan yhdestä puoleentoista tuntiin. Kasvattajan joustaminen ajassa on tärkeää, mikä seikka on huomioitava tiimin työjärjestelyissä päiväkodissa. Iltapäivä koettiin parhaaksi ajankohdaksi käynnille, joskin ilta-aikakin voi poikkeuksellisesti tulla kysymykseen.

5.2.4 Tutustumiskäynnin vaikutukset lapsen päivähoiton aloitukseen

Vanhemmat kokivat helpotusta ja äärimmäisen suurena apuna, kun he huomasivat, että kotona käynnin aikana tapahtunut tutustuminen omahoitajaan auttoi heti päiväkotiin tullessa, kun lapsi tunnisti omahoitajansa. Kotona tutustuminen oli luonut ikään kuin sillan kodin ja päiväkodin, lapsen ja omahoitajan välille, joka helpotti päiväkotiin tuloa.

Lapsi ja omahoitaja olivat kokeneet yhdessä asioita lapsen kotona ja saattoivat muistella niitä päiväkodissa, mikä voi toimia lohdutuksena ikävän sattuessa. Molemmissa perheissä oli tullut hyviä kokemuksia muistelusta. Sekä vanhemmat että kasvattajat pitivät hyvin tärkeänä, että omahoitajalle muodostui käsitys lapsen kotiympäristöstä, jolloin tämä pystyi myöhemmin päiväkodissa heittäytymään keskusteluun lapsen kanssa helposti kuin vanhat ystävät ja tukemaan lasta ikävän hetkellä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa lähestyn tuloksia tutkimuskysymysten valossa ja pyrin löytämään kysymyksiin vastauksia. Tutkimuksessa hain vastausta ensinnäkin kysymykseen, miten kunnioitus, kuuleminen, luottamus ja dialogi toteutuivat lapsen ja vanhempien kannalta päivähoiton aloituskeskusteluissa ja lapsen kotona tapahtuvassa tutustumisessa vanhempien ja päivähoiton kasvattajien näkemysten mukaan. Toiseksi kuvaan, millaisia haasteita lapsen kotona tapahtuva aloituskeskustelu ja tutustuminen tuovat päivähoidolle.

6.1 Kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutuminen

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet nivoutuvat toisiinsa ja ovat vaikeasti eroteltavissa – ei ole toista ilman toista. Käsittelen silti niitä omissa kappaleissaan, jotta niiden ominaislaadut erottuisivat paremmin. Järjestyksen olen valinnut niin, että kunnioitus on ensimmäisenä, koska se on kaiken hyvän vuorovaikutuksen perusta.

6.1.1 Kunnioitus

Asiakkaan kunnioittamisessa tärkeänä näyttäytyy avoin ja mahdollisimman sopivasti ajoitettu tiedon antaminen. Tutkimuksessa sekä haastateltujen vanhempien että kasvattajien vastausten mukaan vanhemmat kokivat tarvitsevansa oikea-aikaista ohjausta ja tietoa siitä, miten aloituskeskustelu ja tutustumiskäynti lapsen kotiin liittyy kasvatuskumppanuuden ja tutustumisprosessin kokonaisuuteen. Tieto olisi auttanut heitä ja lapsia valmistautumaan omahoitajan tuloon paremmin.

Lapsen Vasu -koulutuksen (Hyvinkään kaupunki 2009) mukaan tavoitteena aloitusvaiheessa on vähentää vanhempien laajaa perehdyttämistä päivähoiton asioista. Tavoitteena kehittämishankkeessa on antaa päivähoiton aloituksessa puheenvuoro vanhemmille heidän lapsestaan (Kaskela & Kekkonen 2006, 41).

Perheiden erilaiset tarpeet on kuitenkin otettava huomioon. Monet vanhemmat ovat tottuneet orientoitumaan asioihin informaation avulla ja odottavat sitä myös palvelujärjestelmiltä. Näin perheet voivat ekokulttuurisen lähestymistavan mukaan itse olla aktiivisessa roolissa tapahtumassa ja valita oman perhekulttuurinsa mukaiset omaa arkeaan parhaiten tukevat palvelut. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41; Määttä 2001a, 81.)

Vajaa puolet kaikista vastanneista oli valmis kutsumaan päiväkodin omahoitajan aloituskeskusteluun kotiinsa. Tutustumiskäynti lapsen kotiin on monelle vanhemmalle uusi asia, josta ei päivähoitossakaan ole vielä paljon kokemusta. Vasta kokeiltavana käytäntönä sitä ei ole päivähoiton puoleltakaan vielä voitu kovin ponnekkaasti markkinoida vanhemmille. Valinta jää tällöin helposti tehtäväksi vanhempien omien ennakkokäsitysten varassa.

Tietoa tutustumisen vaihtoehtoista voisi antaa hoitopaikkapäätöksen yhteydessä ja kirjallisen lyhyen esitteen muodossa varhaiskasvatussopimusta tehtäessä. Näin vanhemmilla olisi aikaa rauhassa miettiä vaihtoehtoja sekä kotiin tehtävän omahoitajan tutustumiskäynnin merkitystä lapsensa kannalta päivähoiton aloitusta helpottavana elementtinä.

On myös äärimmäisen tärkeää kunnioittaa vanhempien näkemystä aloituskeskustelun paikan valinnassa. Alasuutarin (2004, 168) mukaan vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvät asiat ovat vanhempien näkökulmasta heidän intiimiä ja yksityistä aluettaan, jossa korostuu vanhempien kokemuksellinen tietämys. Tilanteessa, jossa kotiin kutsutaan vieraita ihmisiä, joudutaan paljastamaan jotain tästä omimmasta alueesta, ja se voi olla vanhemmille epämiellyttävä tai jopa ahdistavakin kokemus (Alasuutari 2004, 168; Kaskela & Kekkonen 2006, 34).

Päiväkodin keskustelupaikaksi valinneet olivat useimmin alle 3-vuotiaiden lasten vanhempia. Heidän vastauksissaan korostui vanhempien halu tutustua päiväkodin ympäristöön ja käytäntöihin, jotta vanhempi pystyy paremmin orientoitumaan lapsen arkeen päiväkodin näkökulmasta. Lapsen ja perheen on sopeuttava tässä elämänvaiheessa moniin muutoksiin, joista päivähoitoon tulo on

yksi (Munter 2001, 38). Henkilökunnan on hyvin tärkeää huomioida perheen muutostilanteessa vanhemman tarve pyrkiä ymmärtämään lapsensa kannalta päivähoidon kulttuuria ja yhdessä elämisen tapaa, uusia tiloja sekä välineitä ja niiden paikkoja ja kertoa hänelle myös näistä asioista toiveiden mukaan.

6.1.2 Kuuleminen

Tutkimuksessa ilmeni, että päiväkotiin tutustumistilanteissa vanhemmat kokivat merkityksellisinä ystävällisen vastaanoton, henkilökunnan osoittaman kiinnostuksen lasta kohtaan sekä vanhempien ajatusten ja huolien huomioon ottamisen. Lähes kaikkien vanhempien mielestä heidän toiveensa lapsen päivähoiton ja kasvatuksen toteuttamisesta kuultiin ja otettiin hyvin huomioon. Nämä asiat loivat pohjaa luottamuksen ilmapiiriin syntymiselle ja antoivat vanhemmille kokemuksen kuulluksi tulemisesta (Kaskela & Kekkonen 2006, 32).

Vanhempien ja lapsen kuuleminen on tärkeää varhaiskasvatuspalvelujen eri tasoilla. Päiväkodin johtajan rooli suhteessa perheeseen päivähoiton aloituksessa liittyy paljolti palvelun raameista sopimiseen sekä yleisinformaation antamiseen päivähoitopaikasta, kunnan varhaiskasvatuspalveluista ja päivähoitomaksuista. Perheen kuuleminen on kuitenkin tässäkin kohdassa oleellista. Kruununmaan päivähoiton vs. johtajan mielestä päiväkodin johtajan roolissa on tärkeää tuntea ja tietää asiakasperheet (Kasper 2009).

Kiesiläisen (2001, 265) mukaan alkuvaiheen keskusteluihin kannattaa uhrata aikaa, sillä vanhempien saamat ensimmäiset kokemukset vuorovaikutuksesta ammattilaisten kanssa jäävät mieleen seuraten varjona kaikkiin seuraaviin keskusteluihin. Kiesiläinen (emt., 260–261) on esittänyt myös, että henkilökunnan hyvät ammatilliset vuorovaikutustaidot näkyvät siinä, kuinka osataan palvella asiakaslähtöisesti monenlaisia vanhempia haasteellisinekin odotuksineen ja toiveineen niin, että nämä tuntevat tullessa kuulluksi.

6.1.3 Dialogi

Henkilökunnan vuorovaikutustaitoihin oltiin tulosten mukaan hyvin tyytyväisiä, kouluarvosana-asteikolla 8–9 tasoisesti. Etenkin lapsen päivän sujumisesta ja ryhmän toiminnasta päivittäin saatu palaute ja sen merkitys vanhemmille korostui vastauksissa. Samoin lapsen hyvä tuntemus ja temperamenttien huomioon ottaminen koettiin tärkeinä vuorovaikutuksen elementteinä. Kasvattajien aktiivisuutta sekä välittömyyttä keskusteluissa pidettiin hyvänä.

Kartoitukseen vastanneista vanhemmista osalla keskusteluissa olivat esillä päiväkodin arjen käytännöt ja päivärytmi ja osalla lapsen tavat ja tottumukset sekä hänen kasvuunsa ja kehitykseensä liittyvät asiat. Vanhemmat, joiden luona oli käyty tutustumiskäynnillä, kokivat käynnin merkitykselliseksi juuri omahoitajan lapseen saaman hyvän kontaktin vuoksi. He pitivät tärkeänä, että omahoitaja näki lapsen tämän kotona aitona omana itsenään ennen hoidon alkua.

Päiväkodin kasvattajat kokivat tutustumisen kotona antoisaksi ja hyödylliseksi lapsen kannalta sen kokemuksen antaman tiedon vuoksi, mitä he lapsesta ja tämän perheestä saivat vuorovaikutustilanteissa lapsen kotona. Käynnillä kasvattaja saattoi tutustua lapseen tämän oman perheen jäsenenä, lapsen kotiin tämän kasvuympäristönä sekä perheen vuorovaikutustapoihin ynnä muuhun tapakulttuuriin ikään kuin pakettina. Tulokset ovat yhteneviä ekokulttuurisen ajattelun kanssa, joka korostaa perhekulttuuriin tutustumisen keskeistä merkitystä päivähoidon kasvattajille vanhempien kasvatus- ja ajattelutapojen ymmärtämiseksi (Määttä 2001a, 82).

Kasvattajat kokivat tutustumiskäynnillä saaneensa ainutlaatuista omakohtaista tuntemusta ja tietoa siitä, millainen lapsi on hoitoon tulossa (Kaskela & Kekkonen 2006, 42–43). Tätä kokemusta paitsi he olisivat jääneet ilman käyntiä. Saamaansa kokemukseen lapsen luonnollisesta olemuksesta ja käyttäytymisestä kasvattaja saattoi myöhemmin peilata lapsen käyttäytymistä päiväkodissa ja tunnistaa lapsen sopeutumisessa esiintyvät mahdolliset vaikeudet.

Sekä vanhemmat että kasvattajat näkivät tärkeänä lapsen ja omahoitajan välisen dialogisen muistelun päiväkodissa. Lapsen kotiin tehty tutustumiskäynti antaa omahoitajalle käsityksen lapselle tärkeistä leikeistä ja muista asioista kotona. Silloin hän pystyy helpommin keskustelemaan lapsen kanssa tälle tutuista kodin asioista tai henkilöistä ja muistelemaan käyntiä lapsen kanssa. Merkityksellisten asioiden ja tunteiden sanallistaminen lapselle auttaa lasta erossa ollessa kannattelemaan mielikuvaa vanhemmista sekä kodin tärkeistä asioista, mikä luo lapselle turvallisuutta sekä auttaa lasta asettumisessa päivähoitoon (emt., 43).

6.1.4 Luottamus

Henkilökunta sai lähes kaikilta vanhemmilta kiitosta lämpimästä vastaanotosta ja kotoisesta tunnelmasta. Myönteinen ilmapiiri auttoi vanhempia päivähoiton alussa pääsemään pienen jännityksen ja pelonsekaisten tunteiden yli ja saamaan luottamuksen lapsen selviämiseen päiväkodin uudessa ympäristössä.

Kokemukset ja tunteet tutustumiskäynnin jälkeen olivat hyvin myönteisiä lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla. Kasvattajan aktiivinen yhdessäolo lapsen kanssa lapsen ehdoilla keskustellen, kuunnellen ja leikkien riittävän pitkän ajan koettiin oleellisen tärkeäksi. Vastavuoroisen kontaktin ja hyvän vuorovaikutuksen syntyminen omahoitajan ja lapsen välille lyhyehkön käynnin aikana oli vastaajista hämmästyttävää. Tämä sai vanhemmille aikaan varmuutta päivähoiton aloituksen onnistumisesta, joka lisäsi luottamusta päivähoitoon. Samansuuntaisia tuloksia ovat opinnäytetöissään saaneet Viitala ja Väärälä (2006, 38), Rask (2007, 36) sekä Mustonen ja Oksanen (2005, 9, 23–25). Vanhemmat kokivat hyvänä myös omahoitajan kanssa keskustelun tutustumiskäynnillä.

Kasvattajat kokivat, että luottamuksen syntymiselle oli saatu paremmat lähtökohdat. Käynti kotiin nähtiin rajan ylityksenä molemmille osapuolille. Perhelähtöistä toimintamallia luonnehditaankin rajoja rikkovaksi, jolloin on mahdollisuus syntyä uuden tasoista yhteistyötä (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 140). Rajan ylitys sai aikaan myös samalla asialla olemisen tunteen. Jat-

kossa tunne on edelleen säilynyt ja vahvistunut. Tämä poikkeaa myönteisesti Karilan kasvatuskumppanuuden kehittymisestä tekemistä tutkimuksista, joissa useat vanhemmat kokivat kumppanuussuhteen kehittymisen pysähtyneen alun tutustumiseen sen sijaan, että se olisi syventynyt todelliseksi jaetuksi kasvatus-tehtäväksi (Karila ym. 2006, 105).

Arvokas tulos on, että molemmat osapuolet kokivat yleensä keskustelun, ja etenkin vaikeiden asioiden esiin ottamisen helpompana tutustumiskäynnin jälkeen. Näin aikaan saatu kasvattajan ja vanhemman välinen toimiva vuorovaikutus mahdollistaa tuen tarpeen ilmaisemisen puolin ja toisin (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.). Kynnyksen madaltuminen keskustelulle lapsen mahdollisen varhaisen tuen tarpeesta luo luottamusta ja uskoa kumppanuudessa tapahtuvaan toimintaan lapsen hyväksi.

6.2 Haasteet päivähoidolle ja kasvattajille

Tutustuminen päivähoitopaikkaan mahdollistaa sekä lapselle että vanhemmille hyvän päivähoidon alun, kun se etenee vaiheittain perheelle sopivassa rytmisessä. Aloituskeskustelussa sovitaan vanhempien kanssa tutustumisen etenemisestä. Etenkin toimikauden alkaessa syksyllä haastetta päivähoitoon tuo usean päivähoiton aloittavan lapsen ja hänen vanhempiansa erilaiset tutustumiset päiväkodissa ja lapsen kotona ja niiden sovittaminen yhteen tiimin jäsenten työajat huomioiden. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43; Munter 2001, 35–41.)

Vanhemmat kävivät lapsensa kanssa tutustumassa päiväkotiin useimmiten yhdestä kolmeen kertaa. Useimmiten tutustumisessa oli mukana vain toinen vanhemmista. Tutustumisen järjestelyt edellyttävät hoitopaikkatiedon saamista hyvissä ajoin, jotta ehditään järjestellä tutustumiselle sopiva ajankohta sekä mahdollistaa molempien vanhempien osallistuminen.

Päiväkotiin tutustumisen ajoittuminen kesän päivystysaikaan loi hieman hämmennystä. Tuohon ajankohtaan keskitetään henkilökunnan lomaa ja paikalla ei

välttämättä ole lapsen oman ryhmän kasvattajia tai talon käytännöistä tietäviä työntekijöitä esittelemässä taloa ja toimintakäytäntöjä. Tutustumisien ajoittamiseen panostaminen siten, että jokaisesta ryhmästä olisi joku työntekijä paikalla vastaanottamassa perhettä, asettaa haasteen päivähoidolle.

Vanhemmat korostivat, että tutustumiskäynti olisi lapsen kannalta parempi ajoittaa mahdollisimman lähelle päivähoidon aloitusta, mieluummin viikkoa ennen, jotta omahoitaja pysyisi lapsen muistissa paremmin. Munter (2001, 46) taas esittää, että tutustuminen ja keskustelut jo muutamia viikkoja ennen aloitusta olisi vanhempien odotuksia selkiyttävä välttämätön toimintatapa. Samaa mieltä on Lund (2003, 245), joka näkee etukäteen tutustumisen tärkeänä vanhemmille, mutta erityisesti sille vanhemmalle, joka on hoitanut lasta siihen asti. Erityyppisten tutustumisten mahdollistaminen perheille jatkumona onkin tarpeen, jotta voitaisiin keskittyä yhtälailla lapsen kuin vanhempienkin tarpeisiin.

Aloitusk keskustelut Kruununmaan päivähoidossa käytiin pääosin hoitosuhteen jo alettua loppukesästä 2009. Kasvatuskumppanuus-hankkeessa suositellaan kuitenkin aloitusk keskustelun käymistä ennen kuin lapsi on aloittanut päivähoidon, jotta vanhemmat ehtivät valmistella lasta päivähoidon alkamiseen päivähoidon kasvattajan tukemana (Kaskela & Kekkonen 2006, 41).

Lapsen kotiin tehtävän tutustumiskäynnin kestoa tunnista puoleentoista tuntiin pidettiin riittävänä. Joustaminen tarvittaessa koettiin kuitenkin tärkeänä. Työntekijöiden työjärjestelyissä olisikin käynnille varattava tarpeeksi aikaa jouston mahdollistamiseksi. Paras ajankohta käynnille oli useimpien työntekijöiden mielestä Iltapäivä.

Kasvattajien ryhmähaastattelussa tuli esiin, että odotukset ja tunteet tutustumiskäyntiä kohtaan olivat osittain samansuuntaisia kuin vanhemmilla. Kasvattajat kokivat, että käynnin tavoite ei aluksi ollut heille ihan selvä. Tavoitteen kirkastumiseksi olisi tarvittu enemmän aikaa pohtia käynnin toteuttamista ja sisäistää asia rauhassa. Epävarmuus vanhempien suhtautumisesta käyntiin lisäsi myös jännitystä. Kasvattajilla oli epäily, että vanhemmatkaan eivät välttämättä olleet

saaneet tarpeeksi tietoa käynnin luonteesta etenkin, jos käynnistä oli puhuttu nimellä ”kotikäynti”. He pitivät selkeästi nimitystä ”tutustumiskäynti lapsen kotona” parempana.

Kasvattajat mielsivät kotona tapahtuvassa tutustumisessa tavoitteekseen tutustumisen lapseen ja yhdessä olemisen lapsen ehdoilla, jossa he myös kokivat osaamisensa olevan vahvaa. Kasvattajat eivät halunneet korostaa tilanteessa aloituskeskustelulomakkeen täyttämistä. Haasteellisuutta uuteen työkäytäntöön tuokin keskusteltujen asioiden kirjaaminen muistiin heti keskustelun jälkeen, jolloin ne ovat vielä mielessä. Davis (2003) esittää muutamia seikkoja ensimmäisen keskustelun onnistumiseksi ja toteaa, että siinä on mahdollisuus käynnistää vuorovaikutussuhde myönteisesti jännitystä vähentäen ja avoimuutta edistäen. Muistiinpanojen tekeminen keskustelun aikana sen sijaan hajottaa keskustelua ja saa ihmiset tuntemaan itsensä epävarmoiksi. (Davis 2003, 72–74.)

Tutkimuksessa tuli yllättäen esiin omahoitajajärjestelmän erilainen toteuttaminen päiväkodeissa, johon kaivattiin linjaamista ainakin päiväkotitasolla. Kotiin tehdyn tutustumiskäynnin jälkeen osa vanhemmista koki vuorovaikutussuhteen lapsen omahoitajaan hyvin tärkeäksi. Vanhemmat pitivät häntä kumppanina, joka säännöllisesti kerää tiedon palasia heidän lapsestaan ja tämän kehityksestä päivähoidosta sekä kotoa ja muodostaa niistä kokonaisuuden. Sekä vanhemmat että kasvattajat kokivat helpoksi lähestyä toisiaan tutustumiskäynnin jälkeen erilaisissa asioissa. Omahoitajaan kohdistuu tulosten perusteella odotuksia, jotka asettavat haasteita Hyvinkään päivähoidolle selkeyttää omahoitajajärjestelmää ja sen tavoitteita sekä henkilökunnalle että vanhemmille. Tämän toimintamallin mahdollisuuksien tarkastelu voisi olla seuraava askel kasvatuskumppanuuden kehittämisessä.

Vaikka vuorovaikutus kasvattajien ja vanhempien välillä pääosin oli hyvää, katsottiin kiireen joskus haittaavan sitä. Osa vastaajista kiinnitti huomiota perusvuorovaikutustaitojen, kuten silmiin katsomisen ja tervehtimisen, puuttumiseen joiltakin työntekijöiltä. Henkilökunnalle onkin järjestetty Hyvinkäällä Lapsen Va-

su -prosessiin ja aloituskeskusteluun liittyvää koulutusta, mutta sitä voitaisiin jatkossa vielä syventää. Koulutuksen kautta henkilökunnan herkkyyttä ja valmiuksia monenlaisiin vuorovaikutussuhteisiin erilaisten vanhempien kanssa voidaan edelleen kehittää (Karila ym. 2006, 97).

7 POHDINTA

Tässä luvussa esittelen ensin opinnäytetyöni herättämiä kysymyksiä ja jatkotutkimuskohteita. Sen jälkeen pohdin työni ammatillista kehittymistäni ja lopuksi työni luotettavuutta ja eettisiä kysymyksiä.

7.1 Pohdintaa ja kehittämiskohteita

Leino (2006, 4) on tutkimuksessaan esittänyt, että päivähoitossa keskustelukäytäntöjen kehittäminen olisi tärkeää, koska kumppanuuden keskeisiä tekijöitä ovat luottamus, kunnioitus ja tiedonkulku. Aloituskeskustelu ja tutustuminen kotona on toisaalta olemassa olevien keskustelukäytäntöjen kehittämistä kasvatuskumppanuuden periaatteiden suuntaisesti. Toisaalta se on rajojen rikkomista, jotta uutta ajattelua saadaan syntymään ja toiminta sen kautta kehittyisi eteenpäin (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 140).

Päivähoidon avautuminen lasten koteihin päin tutustumiskäyntien myötä on uutta toimintakulttuuria, johon on otettu Hyvinkään päivähoitossa merkittävä askel. Tähän asti se on kuulunut pääasiassa lastenneuvoloiden sekä lastensuojelun perhetyön toimintaperinteeseen. Kasvattajille on haasteellista mennä lasten kotiin tutustumaan lapseen ja kuulemaan vanhempien odotuksia ja heitä askaruttavia kysymyksiä. Kasvattajien myönteinen asenne ja halu avoimin mielin kokeilla uutta työmenetelmää sekä heidän siitä saamansa hyvät kokemukset vahvistavat kehittämisen suunnan oikeaksi. Monipuoliset toimintamenetelmät luovat uusia mahdollisuuksia vuorovaikutuksen syventämiselle.

Uuden kasvatuskumppanuuden toimintamenetelmän käyttöön ottamista laajemminkin päivähoitossa tukee tutkimuksessa selkeästi esiintynyt monien vanhempien sekä päiväkodin kasvattajien myönteinen suhtautuminen lapsen kotiin tehtävään tutustumiskäyntiin sekä sen hyviin vaikutuksiin lapsen päivähoiton aloittamiseen. Näitä tuloksia tukevat myös aiemmat tutkimukset, joissa kokemuksia tutustumiskäynnistä kotiin on kysely vanhemmilta ja päivähoiton työn-

tekijöiltä (Hellstén & Järvinen 2009, 2; Rask 2007, 36; Viitala & Väärälä 2006, 29, 38; Mustonen & Oksanen 2005, 26–27; Tiilikka 2005, 5).

Kasvattajat kokivat keskittymisen läsnä olevaan vuorovaikutukseen lapsen ja vanhemman kanssa aloituskeskustelussa ja tutustumiskäynnillä kotona erityisen tärkeäksi. Se vaatii kasvatuskumppanuuden periaatteiden tiedostamista ja kykyä hoitaa muistiinpanot myöhemmin tilaisuuden jälkeen. Työntekijöiden näkemyksen mukaan päivähoidon monien yhteistyöpalaverien ja niihin liittyvien lomakkeiden tarpeellisuutta ja priorisointia pitäisi arvioida edelleen. Heille on tullut myös vanhemmilta samansuuntaista palautetta, jonka mukaan lomakkeet on koettu tarkkaa paneutumista vaativiksi ja melko vaikeaselkoisiksi.

Ekokulttuurisen lähestymistavan pohjalta uusia kasvatuskumppanuuden toimintakäytänteitä kehitettäessä on oleellista ottaa huomioon käytänteiden joustavuus ja sovellettavuus eri asiakkaiden kohdalla ja tilanteissa. Perheiden monimuotoisuus sekä moninaiset lähtökohdat ja kulttuurit luovat päivähoitolle haasteen, mikäli halutaan toimia mahdollisimman asiakaslähtöisesti ja luoda dialogista keskustelukulttuuria. Vanhempien näkemyksiä ja käytänteiden arviointia tarvitaan siksi säännöllisesti päivähoitojärjestelmän ja henkilöstön näkökulman tueksi. (Munter 2001a, 49.)

Yhteiskunnan ja sitä kautta perheiden monimuotoistuesssa ja kansainvälistyessä varhaiskasvattajat ovat uusien, hämmentävienkin haasteiden edessä. Erityyppisistä perheistä on stereotyyppisiä käsityksiä, joiden tiedostamiseksi kaivattaisiin työyhteisöissä avointa keskustelua. Yksinhuoltaja- ja uusperheiden asioita tulkitaan ehkä liian yleistävästi. Sateenkaariperheitä ja muista kulttuureista tulevia maahanmuuttajaperheitä kohtaan saatetaan tuntee tiedon puutteesta johtuvaa epävarmuutta. Monipuolista koulutusta tarvitaan tiedon saamiseksi ja toiseuteen liittyvien asenteidenkin tiedostamiseksi.

Ensiarvoisen tärkeää on nähdä lapsi tutustumisprosessin päähenkilönä. Kiireisessä ajassamme olemme päivähoitossa lapsen näkökulman esille tuojia. Lapsen näkökulmaa voimme korostaa kotona lapsen omassa ympäristössä lapsen

kokoisesti tapahtuvassa tutustumisessa. Munter (2001a) esittääkin, että minuuden kehittymisen kannalta lapsen on erittäin tärkeää saada tunne osallisuudestaan eli siitä, että häntä todella kuunnellaan (emt., 57). Ekokulttuurista lähestymistapaa ja kasvatuskumppanuutta toteuttamalla voidaan vanhempien ja kasvattajien asiantuntijuuden jakamisella ehkäistä lapselle liian erilaisten lähiympäristöjen negatiiviset vaikutukset lapsen kehitykselle (Puroila & Karila 2001, 218).

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla lapsen näkökulman tutkiminen ja esiin tuominen tutustumiskäynnillä lapsen kotiin. Esimerkiksi voitaisiin havainnoida lapsen, omahoitajan sekä vanhemman vuorovaikutusta tutustumiskäynnillä kotona sekä tutustumisprosessin liittymistä pehmeään laskuun päiväkodissa. Myös haastattelun toteuttaminen vähän suuremmassa tutkimusjoukossa puoltaisi paikkaansa, kun tutustumiskäynnit ovat vakiinnuttaneet paikkansa kasvatuskumppanuuden tärkeänä osa-alueena.

7.2 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessin aikana perehdyin kasvatuskumppanuuteen ja ekokulttuuriseen lähestymistapaan sekä pohdin niiden soveltamista tämän hetkisessä käytännön työssäni päiväkodissa lastentarhanopettajana. Koin vanhempien rinnalle asettumisen voimavarana sekä kasvattajan työn että vanhemman kannalta. Tietojen ja asiantuntijuuden jakaminen vanhempien kanssa lapsen hyväksi on kasvatuskumppanuuden tärkeimpiä elementtejä ja toisaalta yksinkertaisuudessaan lohdullista. Kaiken perusta on luottamuksellisen ja dialogisen suhteen luominen, joka vaatii aikaa ja toimii eri tavoin eri vanhempien kanssa. Päiväkodissa työ sisältää jatkuvasti paljon vuorovaikutussuhteita. Olen kokenutkin haasteena ammatilliselle kehittymiselleni löytää silti pieniä, arvokkaita hetkiä kumppanuuden rakentamiseksi arjessa ja lapsen ja hänen vanhempiensa tarpeiden kuulemiseksi. Prosessinomainen pohdinta opinnäytetyötä tehdessä on syventänyt ajatteluni ja suhtautumistani yleensä varhaiskasvatuspalveluihin sekä omiin mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksen kehittämiseksi.

7.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää Kruununmaan päivähoitossa Hyvinkäällä olevien lasten vanhempien ja päivähoidon kasvattajien näkemyksiä kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta aloituskeskusteluissa ja tutustumiskäynneillä lapsen kotiin. Lisäksi kartoitettiin vanhempien ja päiväkodin kasvattajien ajatuksia kehittämishaasteista. Mielipidekartoituksen sekä haastattelujen avulla sain vastauksen tutkimuskysymyksiini.

Haastattelututkimuksen aineisto on aina konteksti- ja tilannesidonnaista, joten tuloksia ei voi yleistää kovin laajalle (Hirsjärvi ym. 2004, 196). Tavoite olikin, että tulokset toisivat suuntaa-antavan näkökulman kasvatuskumppanuuden työmenetelmien kehittämiseen Kruununmaan päivähoiton ja koko Hyvinkään varhaiskasvatuksessa.

Tässä tutkimuksessa tutkija on pitkään työskennellyt päivähoitossa ja tuntee päivähoiton kielen sekä päivähoiton arkea. Toisaalta haasteena on silloin etäisyyden ottaminen omista kokemuksista suhteessa tutkimuksen tuloksiin. Siirtyminen päiväkotiympäristöön toi mielestäni tätä etäisyyttä aiempaan perhepäivähoidon työympäristöön nähden. Tutkijan ennakko-oletusten huomioon ottaminen lisää varmuutta tutkimukseen (Eskola & Suoranta 2008, 212).

Tutkimuksen validiteettia lisäsi sen moniäänisyys; päivähoiton asiakkaina kauemman ja vähemmän aikaa olleiden vanhempien äänen lisäksi kuultiin myös työntekijöiden ääntä. Lasten ääni sen sijaan jää vanhempien ja työntekijöiden vaikutelmien ja tulkintojen varaan. Vanhemmat tuntevat luonnollisesti lapsensa, joten toisaalta luottaisin heidän tekemiinsä tulkintoihin lapsen tutustumiskokemuksista. Lapsen näkökulman tavoittaminen on aikuiselle haasteellista ja toisen käden kautta saatu tieto on vain tihkuvaa tietoa (Korhonen 2006, 68).

Luotettavuuteen positiivisesti vaikutti tutkimusaiheen tuoreus ja meneillään olevan kehittämishankkeen ajankohtaisuus. Tämä lisäsi varmasti vastaajien kiin-

nostusta ja motivaatiota sekä kartoituksessa että haastattelussa sekä tunnetta vaikuttamisesta johonkin heille tärkeään asiaan.

Haastatteluiden kohdalla vastausten painoarvoa paransi kokemusten määrä vanhemmilla. Vaikka haastateltavia vanhempia oli vain kaksi, heidän kodeissaan oli käyty yhteensä viisi tutustumiskäyntiä, jotka olivat kaikki erilaisia ja antoivat heille laajemman näkökulman. Vanhempien haastattelutilanne oli osittain keskusteleva, mutta korostin haastateltaville alkuvaiheessa, että tärkeintä on saada selville heidän kokemuksensa ja mahdolliset kehittämisenäkemykset, jotka voitaisiin ottaa huomioon toimintatapaa arvioitaessa. He toivat näkemyksensä esiin luontevasti ja huomasin, että he olivat pohtineet asioita jo aiemmin. Olinkin lähettänyt heille haastattelurungon tutustuttavaksi jo ennen haastattelua. Haastateltavien hyvät kokemukset tutustumiskäynneistä saattavat viedä tuloksia keskimääräistä positiivisempaan suuntaan. Tulokset vastaavat kuitenkin aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia, joten oletan, että suuresta poikkeamasta ei voi olla kysymys. Tätä kutsutaan tulosten vahvistuvuudeksi (Eskola & Suoranta 2008, 212).

Mielipidekartoituslomakkeen laatimiseen osallistui Kasvatuskumppanuus-hankkeen ohjaus- ja seurantaryhmä, jossa oli myös työnantajan edustaja, sekä ohjaava opettajani Marjo Kolkka kommentoijana. Sainkin heiltä arvokkaita näkökulmia, joiden avulla lomake saatettiin lopulliseen muotoonsa. Teemahaastattelurunko ryhmähaastatteluun laadittiin Kasvatuskumppanuus-koulutusohjelman aloituskeskustelun purkuun tarkoitetun työskentelyrungon pohjalta yhteistyössä toisen haastattelijan kanssa (Kaskela & Kekkonen 2006, 115). Yhteisen mielenkiintoisen keskustelun kautta kysymykset vielä täsmentyivät. Vanhempien haastattelurunko mukaili edellistä. Siinä selvitettiin vanhempien ja lasten odotuksia ja tunteita ennen kotiin tehtävää tutustumiskäyntiä sekä sen jälkeen, kohtaamisen luonnetta ja käynnin rakennetta sekä käynnin vaikutuksia lapsen päivähoiton aloitukseen ja kehittämisehdotuksia.

Vanhempien mielipidekartoituslomaketta samoin kuin teemahaastattelurunkoa ei testattu etukäteen. Haastattelurunkoa kootessani käytin aiempia kasvatus-

kumppanuuteen liittyviä vanhempien näkemyksiä kartoittavia tutkimuksia ja niistä saatuja tuloksia apuna, jotta saataisiin vastaus niihin kysymyksiin, joihin sitä haettiin.

Aineiston kylläntyminen ei välttämättä toteutunut ainakaan kaikkien kysymysten kohdalta, koska vastaajia oli kuitenkin pienehkö joukko.

Uskottavuus luotettavuuden kriteerinä antaa tietoa siitä, vastaavatko tutkijan käsitteellistykset ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Laitoin tätä varten ryhmähaastattelun analyysin tuloksia kasvattajille kommentoitavaksi. (Eskola & Suoranta 2008, 211–212.)

Opinnäytetyön pituus saattaa tehdä siitä raskaan lukea, mutta halusin tuoda esiin vastauksia monipuolisesti, joka laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin tärkeää.

Tutkimuksessa on pyritty noudattamaan Diakin eettisiä ohjeita, jotka on esitetty ”Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä” -oppaassa. Tutkimuslupa on haettu Hyvinkään kaupungin varhaiskasvatuksen johtajalta. Aineistoa on käytetty ja säilytetty huolellisesti vain sovittua tarkoitusta varten. Tietosuojasta on huolehdittu eli vastaajien anonymiteetti on suojattu ja salassapitovelvollisuutta on noudatettu. Mielipidekartoitukseen osallistuneita vanhempia on tiedotettu kirjallisesti tutkimuksen tarkoituksesta ja luottamuksellisuudesta. Haastatelluilta henkilöiltä on pyydetty haastatteluun kirjallinen lupa. Käytettyjen lähteiden luotettavuus on tarkistettu. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 26–27.)

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2004. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Davis, Hilton 2003. Miten tukea sairaan tai vammaisen lapsen vanhempia? Suomen sairaanhoitajaliitto ry.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hellstén, Elina & Järvinen, Niina 2009. Yhdessä lapsen parhaaksi, alusta asti. Vanhempien kokemuksia aloituskeskustelu- ja tutustumiskäynnistä Hattulan kunnan päivähoitossa. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 24.4.2010. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/5803>
- Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2007:2.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, Eeva & Puroila, Anna-Maija & Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Hujala-Huttunen, Eeva & Nivala, Veijo 1996. Yhteistyö päivähoitossa: kasvatuksen lapsikohtainen suunnittelu yhteistyössä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Hyvinkään kaupunki. Varhaiskasvatuspalvelut 2009. Lapsen Vasu -koulutuksen luentomateriaali. Tuloste tekijän hallussa.
- Karila, Kirsti & Alasuutari, Maarit & Hännikäinen, Maritta & Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63.

- Kasper, Sari 2009. Vs. päiväkodin johtaja, Kruununmaan päiväkoti Hyvinkää. Haastattelu 4.9.2009
- Kiesiläinen, Liisa 2001. Vuorovaikutus ammattina. Teoksessa Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 254–269.
- Korhonen, Merja 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 51–69.
- Kronqvist, Eeva-Liisa & Jokimies, Jaana 2008. Vanhemmat varhaiskasvatuksen laadun arvioijina: tuloksia Vaikuta vanhempi -selvityksestä. Stakes raportteja 22/2008.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diak.
- Leino, Anna 2006. Kasvatuskumppanuus päiväkodissa -Vanhempien ja lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsikohtaisista hoito- ja kasvatussuunnitelmakeskusteluista. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 30.3.2010. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/sovel/pg/leino/>
- Lund, Tarja ym. 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvaamaan. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp ky.
- Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 35–63.
- Mustonen Anu ja Oksanen, Taru-Maaria 2005. Omahoitajuus siltana kodin ja päiväkodin välillä. Tapaustutkimus omahoitajuuden rantautumisesta helsinkiläiseen päiväkotiin. Diakonia-ammattikorkeakoulu Diak Ete-

- lä Kauniainen. Sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 30.3.2010.
www.socca.fi/aineistot/MustonenOksanen.doc
- Määttä, Paula 2001a. Perhe asiantuntijana. Eryityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Opetus 2000. Jyväskylä: Atena.
- Määttä, Paula 2001b. Yhteistyö vanhempien kanssa – perhekeskeisyyttä vai perhelähtöisyyttä? Teoksessa Päivi Pihlaja & Elina Kontu (toim.). Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2001:14, 27–29.
- Puroila, Anna-Maija & Karila, Kirsti 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: Ps-kustannus. 204–226.
- Rantala, Anja 2002. Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Jyväskylän yliopisto.
- Rask, Sasa 2007. "Avointa, semmosta saumatonta ja mutkatonta" -Kohtaavaa kasvatuskumppanuutta Kilon päiväkodissa. Diakoniamammattikorkeakoulu Diak Etelä Kauniainen. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 30.3.2010.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2009. THL.
- Stakes.Varttua i.a. Tarvitsemme rohkeutta astua toistemme huoneisiin. Viitattu 8.3.2010. <http://varttua.stakes.fi/FI/kolumni2.htm>. Tuloste tekijän hallussa.
- Tauriainen, Leena 1995. Ekokulttuurinen näkökulma vanhempien tukemisessa. Teoksessa: Marjut Helminen (toim.) Ensitedosta evästä elämänhallintaan. Lastensuojelun Keskusliitto, 235–250.
- Tiilikka, Aila 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Väitöskirja.
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2002:9.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. STAKES oppaita 56.

Viitala, Helena & Väärälä, Juha 2006. "Yhdessä tää hoituu parhaiten." - Kasvatuskumppanuuden toteutuminen päiväkodin vanhempien näkökulmasta. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Sosiaali-alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 30.3.2010. <https://oa.doria.fi/handle/10024/6135>.

LIITTEET

LIITE 1. MieliPIDEKartoitUS

MIELIPIDEKARTOITUS PÄIVÄHOIDON ALOITUSKESKUSTELUISTA KRUUNUNMAAN PÄIVÄKODIN VANHEMMILLE

HYVÄT VANHEMMAT,

Kruununmaan päivähoitossa on meneillään kasvatuskumppanuus –hanke, jossa kehitetään henkilökunnan vuorovaikutustaitoja sekä lapsen päivähoidon aloituskäytäntöjä kasvatuskumppanuuden näkökulmasta.

Toimiva vuorovaikutus Teidän ja päiväkodin henkilökunnan välillä on oleellinen osa laadukasta varhaiskasvatusta.

Opinnäytetyönäni kartoitan vanhempien kokemuksia ja ajatuksia päivähoitoon tutustumiseen liittyvistä ns. aloituskeskusteluista Hyvinkäällä. Kartoitus on rajattu Kruununmaan päiväkodin päivähoitoa käyttäviin asiakkaisiin.

Vanhempien vastaukset ovat tärkeitä päiväkodin toiminnan kehittämiseksi.

Kartoitukseen vastataan nimettömänä ja tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Pyydän palauttamaan täytetyn lomakkeen **11.9.2009 mennessä** lapsen päivähoitoryhmään.

Vastaan mielelläni, mikäli Teillä on kysyttävää kartoitukseen liittyen.

Ystävällisin terveisin

Tuija Kouhia, sosionomi-aikuisopiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään yksikkö, gsm 040 414 2425, tuija.kouhia@suomi24.fi

KARTOITUSLOMAKE

Pyydämme Teitä palaamaan hetkeksi lapsenne päivähoiton alkamishetkiin ja muistelemaan niihin liittyneitä asioita.

Tähän kartoitukseen vastataan viimeksi päivähoiton aloittaneen lapsenne/ lastenne osalta. Jos Teillä on useampi yhtaikaa aloittanut lapsi, pyydämme vastaamaan vain yhden lapsen osalta.

Vaihtoehtokysymyksissä merkitkää rasti tai numero sopivan vaihtoehdon kohdalle.

1. Kyselyyn vastaa äiti
 isä
 molemmat yhdessä
2. Lapsemme on alle 3-vuotias
 yli 3-vuotias
3. Lapsemme päivähoiton aloittamisesta tässä päiväkodissa (Pilvenpuisto/Kruununmaa) on kulunut aikaa
 alle vuosi
 1-2 vuotta
 yli 2 vuotta
4. Montako kertaa kävitte tutustumassa päiväkotiin
 kertaa toinen vanhempi / vanhemmat keskenään
 kertaa lapsen kanssa
 kertaa lapsi yksin
emme käyneet tutustumassa, koska
5. Millaisia tunteita Teille heräsi tutustumistilanteessa
6. Ennen päivähoiton aloittamista tapahtuneissa keskusteluissa päiväkodin henkilökunnan kanssa tuli esille todennäköisesti Teille merkittäviä asioita
 - a) Mitä asioita ne olivat kasvattajan kanssa
 - b) Entä päiväkodin johtajan kanssa
7. Millä tavoin Teidän toiveenne otettiin huomioon lapsenne päivähoiton ja kasvatuksen toteuttamisesta?
8. Osoittivatko lapsenne ryhmän kasvattajat kiinnostusta lastanne kohtaan?
 kyllä, miten tämä näkyi
 ei, miten lapsi kohdattiin
9. Millaisen kouluarvosanan asteikolla 4–10 antaisitte henkilökunnalle vuorovaikutustaidoista? _____

Perustelu

Aloituskeskustelu lapsen kotona ja samalla tutustuminen lapseen tälle tutussa ympäristössä on päivähoiton aloitusvaiheeseen liittyvä toimintamuoto, jota käytetään jo joissakin kunnissa.

10. Haluatteko käydä aloituskeskustelun mieluummin kotonanne vai päiväkodissa?
Perustelkaa.
11. Jos lapsenne päivähoitoryhmästä on tehty tutustumiskäynti kotiinne, kertokaa käynnin sisällöstä
12. Millaisena koitte kotiin tehdyn tutustumiskäynnin lapsenne kannalta?
- hyvää
- kehittävää
13. Entä vanhempien kannalta?
- hyvää
- kehittävää
14. Millaisiksi haluaisitte tutustumiskäytäntöjä yleensä kehittävän
15. Muuta asiaan liittyvää

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Palautus lapsenne päivähoitoryhmään 11.9. 2009 mennessä.

LIITE 2. Vanhemman haastattelurunko

1. Millainen mielikuva tulee mieleenne, kun puhutaan kasvatuskumppanuudesta?
2. Mitä ajattelette vanhempien osallisuuden lisäämisestä päivähoidossa?
3. Mitä se voisi olla käytännössä? Mitä vanhemmat voivat tuoda kasvatuskumppanuuteen?
4. Millä tavalla itse haluatte olla mukana ja osallistua?
5. Millainen ennakkokäsitys teillä oli tutustumisesta lapsen kotona ja siitä, mikä käynnin sisältö olisi?
6. Saitteko tarpeeksi aikaa miettiä, haluatteko kasvattajan lapsenne ryhmästä tutustumiskäynnille kotiinne?
7. Millaisia odotuksia teillä oli tutustumiskäyntiä ja aloituskeskustelua kohtaan?
 - a) lapsenne näkökulmasta
 - b) teidän vanhempien näkökulmasta
8. Millaisia tunteita teillä vanhemmillla oli ennen kotonanne käytävää aloituskeskustelua ja tutustumista?
9. Entä aloituskeskustelun jälkeen – muuttuivatko tunteet tapaamisen aikana?
10. Oliko kohtaaminen aloituskeskustelussa onnistunut ja vastavuoroinen kokemus?
11. Oliko ennalta ilmoitettu tunti tarpeeksi pitkä aika käyntiä varten?
12. Mitä etuja tutustumiskäynnistä oli päivähoidon aloitusvaiheessa
 - a) lapsen kannalta?
 - b) vanhemman kannalta?
13. Miten kehittäisitte tutustumiskäyntiä?

LIITE 3. Ryhmähaastattelurunko

PÄIVÄHOIDON ALOITUSKESKUSTELUN PURKAMINEN – lapsen kotona tehty keskustelu

Tavoitteet:

- Pohtia aloituskeskustelun merkitystä
 - a) lapsen
 - b) vanhempien
 - c) työntekijän kannalta
- Keskustella työntekijöiden kokemuksista ja heidän tekemistään havainnoista lapsen kotona tehdystä aloituskeskustelusta.

Kysymykset:

1. Millaisia tunteita Sinulle heräsi kotona tehdystä keskustelusta? (tarkentaen: mihin tilanteisiin ne liittyivät; tunteet ennen ja jälkeen keskustelun, oliko muutosta?)
2. Millaisia kokemuksia sait keskustelusta? (tarkentaen: mihin tilanteisiin ne liittyivät?)
3. Mitä ajatuksia Sinulle syntyi kotona tehdystä keskustelusta?
4. Miten koit läsnäolosi jakamisen lapsen ja aikuisten välillä?
5. Pitäisikö olla kaksi työntekijää yhdessä tutustumassa, jotta toinen voisi olla lapsen kanssa ja toinen keskustella aikuisten kanssa?
6. Oliko keskustelu-aika riittävä?
7. Mitä kehitettävää kotona tehtävässä aloituskeskustelussa olisi?
8. Aloituskeskustelulomakkeen käytettävyyden arviointia; mahdollisia vanhempien odotuksia päivähoitoa/kasvatuskumppanuutta kohtaan